

Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize

Škojc, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:730289>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEA ŠKOJC

**ANALIZA TIJEKOVA INOZEMNIH IZRAVNIH
ULAGANJA NAKON GLOBALNE EKONOMSKE
KRIZE**

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEA ŠKOJC

**ANALIZA TIJEKOVA INOZEMNIH IZRAVNIH
ULAGANJA NAKON GLOBALNE EKONOMSKE
KRIZE**

Diplomski rad

JMBAG: 0303041719, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Međunarodne financije

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Međunarodna ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. Ines Kersan-Škabić

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Matea Škojc, kandidatkinja za magistra poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Matea Škojc, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Inozemne izravne investicije	3
2.1. Pojmovno određenje inozemnih izravnih investicija.....	3
2.1.1. <i>Inozemne izravne investicije</i>	<i>3</i>
2.2. Vrste inozemnih izravnih investicija.....	4
2.2.1. <i>Greenfield i brownfield investicije.....</i>	<i>5</i>
2.2.2. <i>Vertikalne i horizontalne investicije</i>	<i>6</i>
2.3. Motivi inozemnih izravnih investicija.....	6
2.4. Uloga multinacionalnih kompanija u inozemnim izravnim ulaganjima... 	7
2.5. Strategije privlačenja inozemnih izravnih investicija	11
2.6. Indeks FDI restriktivnosti.....	14
3. Financijske krize.....	21
3.1. Uzroci financijskih kriza.....	21
3.2. Globalna ekonomska kriza iz 2008. godine	22
3.2.1. <i>Uzroci krize iz 2008.....</i>	<i>22</i>
3.2.2. <i>Tijek krize.....</i>	<i>23</i>
3.2.3. <i>Analiza makroekonomskog okruženja u odabranim zemljama i svijetu nakon krize</i>	<i>24</i>
4. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize	33
4.1. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja na globalnoj razini.....	33
4.1.1. <i>Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja na globalnoj razini.....</i>	<i>33</i>
4.1.2. <i>Neto prekogranična spajanja i preuzimanja po sektorima.....</i>	<i>40</i>
4.1.3. <i>Trendovi i globalna kretanja inozemnih izravnih ulaganja (2017. godina).....</i>	<i>43</i>
4.2. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim zemljama ..	49

4.2.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim zemljama	49
4.3. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u zemljama u razvoju	52
4.3.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u zemljama u razvoju.....	52
4.4. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u tranzicijskim zemljama.....	56
4.4.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u tranzicijskim zemljama..	56
4.5. Greenfield investicije	58
4.6. Utjecaj globalne ekonomske krize na inozemna izravna ulaganja	60
5. Zaključak	63
POPIS LITERATURE	65
POPIS TABLICA	71
POPIS GRAFIKONA	72
POPIS SLIKA	74
SAŽETAK	75
SUMMARY	76

1. Uvod

Izravno inozemno ulaganje (FDI) predstavlja ulaganje od strane jedne zemlje, u kompaniju u drugoj zemlji s namjerom uspostavljanja trajnog interesa. Trajni interes razlikuje FDI od stranih portfeljnih ulaganja, gdje investitori pasivno drže vrijednosne papire iz inozemstva. Izravna strana ulaganja mogu se ostvariti dobivanjem trajnog interesa ili širenjem poslovanja u stranu zemlju. Također, inozemna izravna ulaganja nude prednosti i za investitora i za zemlju domaćina. Prednosti potiču obje strane da se uključe i dopuste izravna strana ulaganja. Dakle, tijekom inozemnih izravnih investicija koji ostavljaju pozitivne efekte na gospodarsku aktivnost (vanjsku trgovinu, rast, zaposlenost i investicije) trebali bi se dodatno poticati. Iako danas postoje razne mjere za poticanje inozemnih izravnih ulaganja situacija u svijetu nije savršena.

Stoga, predmet istraživanja ovog diplomskog rada je istražiti, definirati i objasniti glavne značajke i tokove inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize. Isto tako, zanimljivo je istražiti jesu li učinci globalne ekonomske krize utjecali na gospodarski rast i razvoj zemalja te da li i u kojoj mjeri može napredovati povećanjem inozemnih izravnih ulaganja.

Svrha istraživanja ovog diplomskog rada je prikazati razdoblje prije i nakon globalne ekonomske krize i njezin utjecaj kako na inozemna izravna ulaganja tako i na gospodarstvo u cjelini. Cilj istraživanja je analizirati tokove inozemnih izravnih ulaganja prije i nakon globalne ekonomske krize te rezultate istraživanja primjereno prezentirati. Sukladno svrsi i cilju istraživanja, u radu je nužno dati odgovore na nekoliko pitanja:

- Kakva je bila gospodarska situacija u svijetu prije globalne ekonomske krize?
- Na koji način su povećanja i smanjenja inozemnih izravnih ulaganja utjecala na gospodarsku situaciju u svijetu?
- Kakva je bila gospodarska situacija u svijetu nakon globalne ekonomske krize i njezin utjecaj na inozemna izravna ulaganja?

Kako bi se zaključci različitih autora i podaci relevantni za diplomski rad obradili na odgovarajući način, korištene su sljedeće znanstvene metode: metoda sinteze i analize, metoda deskripcije, metoda komparacije i kompilacije. U radu će se također koristiti uobičajeni načini uređivanja i prikazivanja podataka da bi prikaz rezultata istraživanja bio što pregledniji i jednostavniji. Diplomski rad je baziran na sekundarnim podacima, koji su prikupljeni iz raznih knjiga, znanstvenih članaka, ostalih publikacija te odgovarajućih baza podataka.

Radi sustavne prezentacije predmeta istraživanja, rad je podijeljen u pet poglavlja. U prvom poglavlju, **Uvodu**, predstavlja se sam objekt rada. Drugo poglavlje, **Inozemne izravne investicije**, dat će uvid u definiranje pojma, vrste inozemnih izravnih investicija, kao i u njihove motive, ulogu multinacionalnih kompanija u privlačenju FDI, strategije privlačenja inozemnih izravnih ulaganja te će u konačnici prikazati indeks FDI restriktivnosti. Slijedi treće poglavlje **Financijske krize** u kojem će autor, osim objašnjenja pojma financijskih kriza i podjele, analizirati uzroke i tijek globalne ekonomske krize iz 2008. godine te će se napraviti analiza pojedinih makroekonomskih pokazatelja u svijetu ali i u razvijenim zemljama. Četvrto poglavlje, **Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize**, prikazat će osnovna obilježja inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize i njihovo povećanje i smanjenje u analiziranome razdoblju, utjecaj krize na kretanje inozemnih izravnih ulaganja te kakvo je stanje danas prema zadnjim podacima. **Zaključak** predstavlja sintezu svih elemenata objašnjenih u radu nakon čega slijedi popis literature korištene prilikom pisanja diplomskog rada.

2. Inozemne izravne investicije

Tržišta kapitala su se razvijala kroz godine i u razvijenim i u manje razvijenim zemljama, a dolazilo je i do boljeg povezivanja između njih.¹ To je znatno olakšalo međunarodno investiranje i uključivalo sve veći broj država u međunarodna tržišta kapitala. Prvi i Drugi svjetski rat te velika ekonomska kriza iz 2008. godine znatno su usporili međunarodno kretanje kapitala i međunarodnu trgovinu. Iako je kroz povijest svjetska trgovina bila pogođena različitim krizama, financijska globalizacija, integracija i liberalizacija izravnih inozemnih ulaganja rezultirale su brojnim koristima za nacionalne ekonomije i ulagače. U nastavku će biti objašnjeno pojamno određenje FDI, vrste inozemnih izravnih ulaganja, motivi inozemnih izravnih ulaganja, uloga multinacionalnih kompanija, strategije privlačenja inozemnih investicija te indkes FDI restriktivnosti.

2.1. Pojamno određenje inozemnih izravnih investicija

2.1.1. Inozemne izravne investicije

Inozemna ulaganja su sve vrste ulaganja inozemnih pravnih i fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje. Postoji nekoliko definicija inozemnih izravnih ulaganja. Prema definiciji Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), „Inozemna izravna ulaganja (foreign direct investment – FDI) nastaju kada rezidenti jedne zemlje postanu vlasnikom 10 ili više posto nekog poduzeća u drugoj zemlji.“² Tako sudjeluju u kontroli poslovanja tog poduzeća. Prema svojim karakteristikama, FDI se mogu podijeliti na inozemna izravna ulaganja koja stvaraju potpuno novu proizvodnu imovinu (greenfield investicije) i na ona kojima se ulaže u već postojeću proizvodnu imovinu radi preuzimanja i povećanja efikasnosti ili nastaju privatizacijom (brownfield investicije).³ Ova smjernica pretpostavlja da i manji postotak može uključivati vlasnički udio u tvrtki (te obrnuto, da udio veći od 10% ne mora značiti da će ulagač imati kontrolu). Ali MMF preporučuje da se taj postotak koristi kao osnovna granica između izravnih ulaganja i portfeljnih ulaganja u obliku vlasničkih udjela. Dakle, kada nerezident koji prethodno nije imalo udjela u rezidentnom poduzeću, kupuje 10% ili više dionica toga poduzeća, cijenu stečenih vlasničkih udjela treba evidentirati kao

¹ T. Galović, *Putevima krupnog kapitala i globalizacije*, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2017., str. 11

² A. Babić, *Teorija i stvarnost inozemnih ulaganja u svijetu i u tranzicijskim zemljama s posebnim osvrtom na Hrvatsku*, Zagreb, Hrvatska narodna banka, 2001., str. 29.

³ *loc.cit.*

izravna ulaganja. Od tog trenutka, sve daljnje kapitalne transakcije između ove dvije tvrtke trebaju biti evidentirane kao izravna ulaganja. Kada nerezident ima manje od 10% dionica poduzeća kao portfeljno ulaganje, a naknadno stječe dodatne dionice koje rezultiraju izravnim ulaganjem (10% više), samo se kupnja dodatnih dionica evidentira kao izravna ulaganja u bilanci plaćanja.⁴ Ukupni priljevi kapitala u neku zemlju dijele se na tri oblika- portfolio investicije, ostala inozemna ulaganja i izravne strane investicije.⁵

Portfolio inozemne investicije podrazumijevaju ulaganja u kojima investitor kupuje vrijednosne papire (obveznice) ili dionice poduzeća, ali dio iznosa od 10% ukupne vrijednosti. Njihovo investiranje najčešće nema dugoročni nego kratkoročni karakter i orijentirani su više na porast vrijednosti uloženog kapitala i dobit.⁶

Ostale inozemne investicije podrazumijevaju kredite među dvjema državama ili više njih, između međunarodnih organizacija i sve one investicije koje nisu portfolio ili direktne. Tu se, uglavnom radi o javnom kapitalu.⁷

2.2. Vrste inozemnih izravnih investicija

Klasifikacija izravnih ulaganja ovisi prvenstveno o smjeru ulaganja što vrijedi za imovinu i obveze; drugo, o korištenom instrumentu ulaganja (dionice, zajmovi, itd.); i treće o sektorskoj klasifikaciji.

Što se tiče smjera, može se promatrati iz perspektive zemlje domaćina i strane zemlje. Iz perspektive zemlje domaćina, financiranje bilo koje vrste koje je rezidentna matična tvrtka dodijelila svojim nerezidentnim povezanim društvima smatralo bi se kao izravna ulaganja u inozemstvo. Nasuprot tome, financiranje bilo koje vrste koju izdaju nerezidentne podružnice njihovom rezidentu, matično društvo klasificira kao smanjenje izravnih ulaganja u inozemstvo, a ne kao izravna strana ulaganja. U zemlji domaćina, financiranje koje je odobrilo nerezidentno matično društvo svojim rezidentnim podružnicama, i financiranje od strane rezidentnih podružnica njihovom nerezidentnom matičnom društvu će se klasificirati kao smanjenje izravnih stranih

⁴ *loc. cit*

⁵ N. Mustać, *Ekonomске posljedice priljeva inozemnog kapitala na hrvatsko gospodarstvo*, Zbornik radova: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018., str. 177-195

⁶ D. Pavlović, *Inozemne direktne investicije u međunarodnoj trgovini*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008, str. 16

⁷ *ibidem*, str. 17

ulaganja, a ne kao izravna ulaganja u inozemstvo. Ovo načelo usmjeravanja se ne primjenjuje ako matično društvo i njezine podružnice imaju međusobne udjele u dionički kapital veće od 10%.⁸

Što se tiče instrumenata, inozemna izravna ulaganja podrazumijevaju privatne tijekom kapitala iz matične kompanije zemlje podrijetla prema poduzeću primatelju smještenome u inozemstvu, izvan zemlje podrijetla. Stoga, možemo reći da se struktura ovih ulaganja sastoji od 3 dijela⁹:

1. „Vlasnički kapital koji predstavlja kapital uložen u inozemno poduzeće.
2. Unutarkompanijski zajmovi podrazumijevaju posuđivanje sredstava inozemnoj podružnici od strane matične kompanije. Unutarkompanijski se zajmovi vraćaju uz kamate, a tada obično predstavljaju značajne odljeve kapitala iz zemlje odredišta.
3. Reinvestirane zarade ili zadržana dobit predstavlja dio zarade koji nije podijeljen dioničarima u obliku dividendi. Ako se dobit reinvestira to će povećati zalihe kapitala u zemlji odredišta te potencijalno povećati njen proizvodni kapacitet.“

Ta novčana ulaganja mogu biti „brownfield“ ili „greenfield“ i u nastavku će biti bolje objašnjena.

2.2.1. Greenfield i brownfield investicije

Greenfield ulaganja predstavljaju najpoželjniji oblik inozemnih ulaganja jer postoji mogućnost otvaranja novih radnih mjesta i prijenosa znanja, tehnologije te upravljačkih vještina, a mogu voditi i stvaranju povezanosti s globalnim tržištem budući da je inozemni ulagač obično neka multinacionalna kompanija.¹⁰ Najčešće je riječ o velikim kapitalnim ulaganjima u proizvodne pogone, rafinerije i sl. Glavni je razlog zašto se neka tvrtka odlučuje za izgradnju vlastitog objekta je taj što novi objekt nudi maksimalnu fleksibilnost i učinkovitost pri stvaranju kako bi se zadovoljile potrebe projekta. Također, potrebno je održavati svu kapitalnu opremu što je u konačnici mnogo jeftinije kod novih proizvoda nego onih koji su već korišteni. Iako

⁸ M. Duce i B. de Espana, *Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note*, [website], Bank for International Settlements, 2003., dostupno na: <https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3.pdf>, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

⁹ V. Bilas i S. Franc i M. Grgić, *Inozemna izravna ulaganja i ekonomski razvoj*, Zagreb, Ekonomski fakultet Zagreb, 2012, str. 88.

¹⁰ *ibidem*, str. 90

ima mnogo pozitivnih učinaka, javljaju se i nedostaci poput zagađivanja okoliša, odljeva mozgova, promjene visine i strukture domaćih cijena. Za razliku od greenfield investicija, brownfield investicije predstavljaju osnivanje poduzeća pripajanjem ili spajanjem s postojećim poduzećem u stranoj zemlji. Prednost osnivanja ovih poduzeća je brz i lak pristup inozemnom tržištu, ulaganja u već uhodana poduzeća, manje vremena potrebno za izgradnju te su troškovi izgradnje uvelike manji. Međutim, nedostatak je u mogućim sukobima između poduzeća partnera te problem pronalaženja odgovarajućega ciljanoga tržišta. Zemlje često imaju zahtjevne i dugotrajne administrativne procedure ulaska na tržište, što može dovesti do odustajanja od spajanja ili preuzimanja. Za razliku od greenfield ulaganja, spajanja i pripajanja ne pružaju dugoročne koristi zemlji odredišta.¹¹

2.2.2. Vertikalne i horizontalne investicije

Također treba razlikovati horizontalne i vertikalne inozemne izravne investicije i to je tzv. podjela prema motivu ulaganja. Horizontalna ulaganja podrazumijevaju horizontalno širenje međunarodne proizvodnje jednakih ili sličnih proizvoda kao u matičnoj zemlji i koje će biti slične cjelokupnoj postojećoj proizvodnji investitora. Motivi za nastajanje horizontalnih investicija su direktna prisutnost na inozemnom tržištu, zaobilazanje carinskih plaćanja te niži transportni troškovi koji mogu znatno utjecati na cijenu. Vertikalna ulaganja predstavljaju nove djelatnosti koje dopunjuju i zaokružuju osnovnu djelatnost izravnog investitora. Dakle, ona odražavaju ulaganja u različite faze proizvodnje s ciljem sniženja troškova proizvodnje odnosno kako bi se pojedine faze proizvodnog ciklusa premjestile na lokacije gdje su proizvodni faktori jeftiniji. Najčešće su to ulaganja gdje inozemne podružnice u siromašnijim zemljama proizvode radno intenzivne proizvode, koji se dalje šalju u bogatije zemlje gdje su nadnice veće, a to su često matične zemlje kompanija.¹²

2.3. Motivi inozemnih izravnih investicija

Četiri su motiva koja utječu na odluke stranih investitora o inozemnom ulaganju¹³:

1. Ulaganja zbog iskorištavanja prirodnih bogatstva,
2. Ulaganja zbog osvajanja novih tržišta,
3. Ulaganja zbog povećanja učinkovitosti i

¹¹ *loc. cit.*

¹² D. Pavlović, *op. cit.*, str. 29

¹³ B. Matić, *Međunarodno poslovanje*, Zagreb, Sinergija, 2004., str.165-195; 221-240.

4. Strateški motivirana ulaganja.

Ciljeve možemo podijeliti na ulaganja u razvijene zemlje te zemlje u razvoju i tranzicijske zemlje. Stoga, cilj ulaganja u razvijene zemlje koji je ujedno i najvažniji cilj je širenje tržišta. Taj cilj podrazumijeva prisutnost stranih investitora na najvećim i najrazvijenijim svjetskim tržištima te ujedno predstavlja i uvjet bez kojega se kompanije ne mogu razviti i opstati. Drugi je cilj investiranje radi uvećanja imovine i on se najvećim dijelom ostvaruje putem preuzimanja i spajanja. Multinacionalne kompanije ostvaruju i lokacijsku prednost radi prisutnosti u centrima ekonomske, financijske i tehnološke izvrsnosti. Što se tiče pristupa resursima u razvijenim državama, taj cilj im je najmanje bitan jer su cijene faktora proizvodnje uglavnom ujednačene i općepoznate.

Ciljevi zbog kojih se investitori odlučuju za zemlje u razvoju i tranzicijske zemlje su različiti kao što su i različite karakteristike tih zemalja. Možemo reći da je osvajanje novih tržišta glavni cilj ulaganja inozemnih investitora. Zbog nerazvijene konkurencije, slabije tehničko-tehnološke opremljenosti domaćih poduzeća, nedovoljnih marketinških i upravljačkih znanja i vještina, multinacionalne kompanije ostvaruju taj cilj u vrlo kratkom roku i uz mala ulaganja. Također, jedan od ciljeva je i prisutnost jeftinijih faktora proizvodnje poput radne snage, sirovina te energenata koja im donose komparativnu prednost u odnosu na konkurenciju. Treći i najvažniji cilj je osiguranje opskrbe strateškim proizvodnim inputima. Budući da se najveće rezerve nafte, metala i drugih sirovina nalaze u zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama, to je dovelo do sve većeg interesa za ulaganja upravo u te zemlje. Drugim riječima, motivi primatelja inozemnih izravnih ulaganja sastoje se u usporedbi društvenih koristi i troškova koje inozemna izravna ulaganja mogu uzrokovati i u tome da te društvene koristi budu što veće.¹⁴

2.4. Uloga multinacionalnih kompanija u inozemnim izravnim ulaganjima

Multinacionalne kompanije (MNK) su pokretači razvoja gospodarstva u cjelini, tehnoloških transfera i produbljivanja globalizacije. One su se širile ne samo unutar svoje korporativne mreže nego i osnivanjem novih podružnica u zemljama domaćina i kupnjom podružnica putem spajanja i preuzimanja (M & As).

¹⁴ V. Bilas, *op. cit.*, str. 93

Internacionalizacija poslovanja je bila jedan od glavnih događaja u proteklih dvadeset godina. Kao posljedica toga, korporativna struktura svjetskog gospodarstva u 2010. je poprilično bila različita od one 1990-tih godina. Udio svjetske trgovine, a posebno izravnih inozemnih ulaganja se povećao brže od BDP-a. Taj su rast često prekidali regionalni, sektorski ili globalni zastoji. Globalna ekspanzija izravnih ulaganja je podržana institucionalnim promjenama koje olakšavaju slobodnije kretanje roba i kapitala između zemalja. Raspad Sovjetskog Saveza omogućio je da su gotovo sve zemlje u svijetu integrirane u globalni sustav trgovine i inozemnih izravnih ulaganja.

Tvrtke u stranom vlasništvu češće su izvoznici nego domaća poduzeća; tvrtke uključene u trgovinu i inozemna izravna ulaganja su obično produktivnije od ostalih tvrtki. Drugim riječima, izvozne tvrtke su produktivnije od ne-izvoznika, a multinacionalne kompanije su produktivnije i od njih. S druge strane, relativno je mali broj internacionaliziranih tvrtki koje su među najvažnijima za europsku trgovinu i inozemna izravna ulaganja.¹⁵ Također, nedostatak izvoznika i investitora raste s udaljenošću do inozemnih tržišta. Kao što su se brzo rastuća tržišta preselila na udaljenije kontinente, veličina europskih tvrtki morat će rasti čak i više ako žele iskoristiti nove poslovne mogućnosti.¹⁶

Međunarodna proizvodnja i dalje se širi, što nam pokazuje i činjenica da se povećala procijenjena vrijednost za prodaju i dodanu vrijednost multinacionalnih kompanija u 2018. godini za 3 posto. Broj zaposlenih u multinacionalnim kompanijama dosegao je 76 milijuna, uz godišnju stopu rasta oko 3 posto.¹⁷ Posljednjih nekoliko desetljeća sve veću važnost u međunarodnom poslovanju zauzima nematerijalna imovina. To je u skladu s trenutnim trendom prelaska međunarodne proizvodnje prema digitalnoj i nematerijalnoj aktivnosti. Također, sve veća važnost nevlasničkih načina proizvodnje (uključujući licenciranje i ugovore o proizvodnji), uz trgovinu i inozemne izravne investicije sugerira da dugotrajna imovina ovdje nije pokretač rasta. Stopa prinosa na priljeve inozemnih izravnih ulaganja ostvarena od strane inozemnih podružnica u zemljama primateljima ostala je na 6,8 posto u 2018. godini. Nakon izraženog

¹⁵ *loc. cit.*

¹⁶ *loc. cit.*

¹⁷ UNCTAD, *World Investment Report 2019: Special economic zones*, [website], 2019., dostupno na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World%20Investment%20Report.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

postupnog pada od 2010. čini se da je dosegla je vrhunac u posljednje tri godine, sa 6,8 posto ukupnih FDI dionica.¹⁸

Iako FDI stvaraju mnoge pozitivne učinke na lokalno gospodarstvo postoje određeni troškovi ili opasnosti.

Pozitivni učinci multinacionalnih kompanija su¹⁹:

- donose u zemlju odredišta novi potreban kapital
- nova tehnologija
- povećavaju zaposlenost
- doprinose povećanju izvoza
- dolazi do smanjenja transakcijskih troškova
- mogućnost sklapanja partnerstva
- ukidanje antidampinških mjera
- doprinose otvaranju zemlje prema svijetu.

Opasnosti koje mogu donijeti multinacionalne kompanije su²⁰:

- zemlje gube suverenitet
- postoji mogućnost da zavladaju gospodarstvom
- iznose profit iz zemlje
- štetne su za okoliš
- sve veći jaz između bogatih i siromašnih
- povećanje nezaposlenosti.

Tablica 1: Top 20 multinacionalnih kompanija prema UNCTAD-u u 2018. godini (milijuni dolara i broj zaposlenih)

¹⁸ *loc. cit.*

¹⁹ B. Matić, *Globalizacija - prednosti i nedostaci*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2013., str. 20-21

²⁰ *ibidem*, str. 22-23

		Imovina u mil. dolara		Prihodi od prodaje u mil. dolara		Broj zaposlenih	
Korporacija		Inozemna	Ukupna	Inozemni	Ukupni	Inozemstvo	Ukupno
Royal Dutch Shell plc	UK	343 713	400 563	281 628	405 978	58 000	82 000
Toyota Motor Corporation	Japan	300 384	468 872	65 857	272 513	236 480	369 124
BP plc	UK	254 533	283 144	243 690	312 293	65 624	73 000
Softbank Group Corp	Japan	240 305	325 869	44 551	86 573	55 272	74 953
Total SA	France	233 692	256 327	128 675	189 389	68 422	104 460
Volkswagen Group	Germany	224 191	524 566	226 903	278 255	365 000	656 000
British American Tobacco PLC	UK	185 974	187 330	32 415	32 660	37 468	63 877
Chevron Corporation	US	181 006	253 863	75 549	158 767	34 652	48 600
Daimler AG	Germany	169 115	322 440	168 193	197 454	124 020	298 683
Exxon Mobil Corporation	US	168 053	346 196	85 701	279 332	34 465	71 000
Anheuser-Busch InBev NV	Belgium	162 270	202 375	40 265	47 623	148 999	172 603
Apple Computer Inc	US	153 545	365 725	167 534	265 595	55 419	132 000
CK Hutchison Holdings Limited	Hong Kong, China	144 891	157 337	33 036	35 358	279 000	300 000
Honda Motor Co Ltd	Japan	143 280	184 338	124 832	143 251	147 219	211 915
Vodafone Group Plc	UK	143 259	160 501	42 960	50 534	98 318	111 556
General Electric Co	US	134 637	309 129	74 848	121 616	186 000	283 000
Siemens AG	Germany	133 891	160 800	78 228	98 768	136 440	379 000
Enel SpA	Italy	133 459	189 402	53 849	86 284	38 987	69 272
DowDuPont Inc	US	122 998	188 030	30 181	85 977	64 106	98 000
Nissan Motor Co Ltd	Japan	122 276	171 097	87 180	104 352	79 480	138 911

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 19. The world's top 100 non-financial MNEs, ranked by foreign assets, 2018*, [website], 2019f, dostupno na:

<https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/AnnexTables.aspx>, (pristupljeno 4. srpnja 2019.)

U Tablici 1, prikazan je popis top 20 multinacionalnih kompanija u svijetu u 2018. godini prema UNCTAD-u. Kao što možemo vidjeti da je na prvom mjestu Royal Dutch Shell plc kao najveća svjetska naftna i plinska tvrtka u 2018. godini. Financijski rezultati naftnih i plinskih tvrtki znatno su se poboljšali tijekom 2018. godine zahvaljujući višim cijenama nafte. Ostale tvrtke na popisu su: Toyota Motor Corporation, BP plc, Softbank Group Corp, Total SA, Volkswagen Group, British American Tobacco PLC, Chevron Corporation, Daimler AG, Exxon Mobil Corporation, Anheuser-Busch InBev NV, Apple Computer Inc, CK Hutchison Holdings Limited, Honda Motor Co Ltd, Vodafone Group Plc, General Electric Co, Siemens AG, Enel SpA, DowDuPont Inc i Nissan Motor Co Ltd.

2.5. Strategije privlačenja inozemnih izravnih investicija

Privlačenje inozemnih izravnih investicija postalo je važno mnogim zemljama, a naročito onima koje su u razvoju. Iako i dalje postoje ograničenja za investitore, ona su danas smanjena te stvaranje različitih strategija i planova dobiva na sve većoj važnosti. Poticaji inozemnim izravnim ulaganjima označavaju pružanje koristi određenim kompanijama od strane vlade potencijalne zemlje odredišta s ciljem da se potakne određeno ponašanje. Zemlje se često natječu za FDI, bilo to na razini vlada ili na sub-nacionalnoj razini. Isto tako, važnost se pridaje poreznim poticajima. Investitori često uspoređuju porezna opterećenja u različitim zemljama i nerijetko se sele u one zemlje gdje je porezno opterećenje niže.²¹

U početku su se u privlačenju investitora koristile tzv. market friendly, odnosno, tržišno-prilagođene strategije, gdje su smanjene prepreke za ulazak inozemnim ulagačima, uvedene povlastice i gdje sve veću važnost imaju tržišta u procesu alokacije resursa. U drugoj generaciji javljaju se agencije za privlačenje inozemnih izravnih ulagača, najčešće formirane od strane vlada. Treća generacija podrazumijeva proaktivan pristup inozemnim ulagačima. Najčešće se to odnosi na poticanje ulaganja u one djelatnosti ili sektore kojima je to potrebno. Tu se javljaju pojedine lokacijske, ali i ekonomske strategije inozemnih ulagača u promociji pojedine zemlje koje su neophodne za privlačenje stranih ulagača poput bolje

²¹ V. Bilas, *op.cit.*, str. 91

političke situacije, ekonomske situacije, kvalificirane radne snage te geografskog položaja pojedine zemlje itd.²²

Mnoge zemlje danas primjenjuju mjere poticaja kako bi privukle inozemne investitore. Ove mjere se najčešće dijele na fiskalne, financijske i ostale vrste poticaja.²³ Fiskalni poticaji se odnose na smanjenje poreznog opterećenja inozemnih investitora. Oni uključuju „izuzeća od plaćanja uvoznih carina, smanjivanje poreza na dobit za inozemna ulaganja, odgodu plaćanja poreza na dobit, donošenje sporazuma o izbjegavanju dvostrukoga oporezivanja, omogućavanje ubrzane amortizacije, omogućavanje odbitaka od porezne osnovice za udio domaćih sirovina u proizvodnji, izuzeće od plaćanja uvoznih carina na kapitalnu opremu i strojeve, izuzeće od plaćanja izvoznih carina te povrat uvoznih carina.“²⁴ Temeljni cilj fiskalnih poticaja je smanjiti efektivne porezne stope na inozemna ulaganja kako bi se povećala dobit.²⁵ Iako je to tako, stopa inflacije, nominalne kamatne stope i računovodstveni standardi često mogu imati veći utjecaj od standardnih poreza na dobit ili fiskalnih poticaja za oporezivanje dobiti.²⁶ Financijski poticaji odnose se na izravnu dodjelu sredstava tvrtkama za financiranje inozemnih ulaganja. Financijski poticaji se najčešće dodjeljuju putem državnih subvencija, subvencioniranih državnih zajmova, državnih garancija i garantiranih izvoznih kredita, osiguranja protiv valutnog i nekomercijalnih rizika i drugo. Ovakve mjere su specifične za razvijene zemlje. Ostale mjere poticaja podrazumijevaju „pružanje usluga vezanih uz infrastrukturu pod povoljnijim uvjetima, preferencijalne aranžmane s vladom, posebne devizne režime, koncesije pri vraćanju zarade i kapitala matične poduzeću i slično“.²⁷ Osnovni cilj im je smanjiti troškove ulaganja putem nefinancijskih mjera i sredstava.²⁸

Upotreba poticajnih instrumenata i njihov rezultat ovisi o ekonomskome kontekstu, vrsti poticaja i okolnostima upotrebe.²⁹ Može se zaključiti da je dizajniranje programa poticaja inozemnih izravnih ulaganja složen proces koji često otežava konkurencija između zemalja te tako dolazi do negativnih posljedica na domaće blagostanje. Dakle, prijedlog znanstvenika je usvajanje multilateralnih pravila za dizajniranje

²² *ibidem*, str. 95

²³ *loc.cit.*

²⁴ *loc. cit.*

²⁵ *loc.cit.*

²⁶ *ibidem*, str. 96

²⁷ *loc.cit.*

²⁸ *loc.cit.*

²⁹ *ibidem*, str. 99

poticaja kako bi se smanjili učinci na međunarodno i domaće blagostanje. Za dizajniranje određenih poticaja ulaganjima potrebno je utvrditi okvire za dizajn i implementaciju politike poticaja, prikladnost strategije i instrumenata za njezino ostvarenje. Prilikom privlačenja inozemnih izravnih ulaganja u obzir treba uzeti privlačenje investicija putem programa unaprjeđivanja vještina domaće radne snage, stvaranje mogućnosti iskorištavanja koristi od porasta konkurencije, ostvarivanje dugoročnih koristi od poslovanja inozemnih kompanija u zemlji odredišta, lokacijske prednosti, analizu veličine ulagačkoga projekta te slično.³⁰

Isto tako, agencije utječu na privlačenje inozemnih izravnih ulaganja. Postojanje agencija za privlačenje inozemnih izravnih ulaganja može biti ključno za odluku pojedinog investitora. Ove institucije su najčešće iz javnog sektora, ali isto tako mogu biti organizirane i kao privatne institucije. „Glavna svrha i zadaci ovih agencija su:

- promocija i stvaranje pozitivnog ugleda zemlje,
- ciljanje određenih vrsta FDI,
- pružanje točnih i jasnih informacija,
- identifikacija ulagačkih prilika,
- pružanje pomoći inozemnim ulagačima prilikom pronalaženja partnera u zemlji odredišta,
- analizu zaprimljenih zahtjeva za ulaganje,
- praćenje napretka odobrenih ulagačkih projekata,
- zalaganje za usvajanje politika koje bi poboljšale ulagačku i poslovnu klimu te
- nadzor nad ulaganjima i izgradnju baze podataka o ulagačima, uloženim sredstvima, sektorima ulaganja i slično.“³¹

Brojni pozitivni i negativni primjeri utjecaja inozemnih izravnih ulaganja na razvoj gospodarstava nameću svakoj državi potrebu izučavanja djelovanja multinacionalnih kompanija te stvaranja potrebnih strategija kako bi postigle određeni ekonomski rast i

³⁰ *ibidem*, str 94-101

³¹ *ibidem*, str. 100

razvoj. Proučavanje aktivnosti djelovanja multinacionalnih kompanija i širenja poslovanja na međunarodnoj razini putem inozemnih izravnih ulaganja, važan je dio za stvaranje ekonomske politike, a posebno strategija privlačenja FDI.

2.6. Indeks FDI restriktivnosti

Indeks FDI restriktivnosti inozemnih izravnih ulaganja mjeri zakonska ograničenja za inozemna izravna ulaganja u 22 gospodarska sektora u 69 zemalja, uključujući sve članice OECD i G20.³² FDI indeks mjeri restriktivnost pravila FDI u zemlji promatrajući četiri glavne vrste ograničenja FDI³³:

- ograničenja vezana uz strani kapital,
- mehanizme odobrenja,
- ograničenja u zapošljavanju stranaca kao ključnog osoblja i
- operativna ograničenja.

Indeks FDI restriktivnosti u mjeri zakonska ograničenja kao npr. mjere diskriminacije koje utječu na strane investitore, koje uključuju pristup tržištu i nacionalni tretman. Zatim, mjeri sva ograničenja što se tiče udjela u kapitalu, za preuzimanja ili greenfield projekte. Također, indeks FDI restriktivnosti mjeri ograničenja što se tiče glavnih zaposlenika: menadžera, direktora i stručnjaka i na kraju ograničenja vezana uz poslovanje, a to su: vlasništvo, repatrijacija dobiti/kapitala, širenje, korelacija i diskriminirajući minimalni kapitalni zahtjevi.³⁴ Ono što indeks ne mjeri je: stupanj provedbe ili zaobilaženja, državni monopol ili sudjelovanje u nekoj djelatnosti, posebni tretman odobren grupi investitora bilo prema određenoj aktivnosti (izvozu) ili zemlji podrijetla te ograničenja zbog nacionalne sigurnosti ili prudencijalnih mjera.³⁵ U nastavku ćemo navesti 22 djelatnosti koje indeks proučava³⁶:

1. poljoprivreda,
2. šumarstvo,
3. ribarstvo,
4. rudarstvo i vađenje kamena (uključujući i eksploataciju nafte),

³² OECD, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019., dostupno na: <https://www.oecd.org/investment/fdiindex.htm>, (pristupljeno 14. rujna 2019.)

³³ *loc. cit.*

³⁴ *loc. cit.*

³⁵ *loc. cit.*

³⁶ *loc. cit.*

5. proizvodnja-hrana i drugo,
6. proizvodnja-rafiniranje nafte i kemikalije,
7. proizvodnja-metali, strojevi i ostali minerali,
8. proizvodnja-električni, elektronički i ostali instrumenti,
9. proizvodnja-transportna oprema
10. električna energija (proizvodnja, distribucija),
11. građevinarstvo,
12. distribucija-veleprodaja,
13. distribucija-maloprodaja,
14. prijevoz (kopneni, voden, zračni),
15. hoteli i restorani,
16. mediji,
17. komunikacija (telekomunikacijske usluge),
18. financijske usluge-bankarstvo,
19. financijske usluge-osiguranje,
20. financijske usluge-druge financijske usluge,
21. usluge poslovanja (računovodstvene, pravne, arhitektura, inženjerstvo) i
22. nekretnine.

Indeks FDI restriktivnosti se može koristiti kako bi se izmjerila relativna FDI restriktivnost svake zemlje, promjene restriktivnosti tijekom vremena, učinak zemlje u privlačenju FDI za određenu razinu restriktivnosti i učinak liberalizacije FDI na priljeve FDI.³⁷ Možemo reći da indeks FDI restriktivnosti nije potpuno mjerilo investicijske klime neke zemlje već uz njega postoji i niz drugih čimbenika koji na nju utječu, poput načina provođenja FDI politika.³⁸ Na sposobnost zemlje da privuče izravna strana ulaganja utjecat će faktori kao što su veličina njenog tržišta, opseg integracije sa susjedima i geografski položaj. Bez obzira na to, strategije za inozemna izravna ulaganja ključne su u privlačenju stranih investitora. Nadalje, za razliku od geografskog položaja, FDI politike su nešto nad čime vlada ima kontrolu. Ograničenja za izravna strana ulaganja uglavnom se javljaju u primarnome sektoru i djelatnostima

³⁷ *loc. cit.*

³⁸ *loc. cit.*

kao što su rudarstvo, ribolov i poljoprivreda.³⁹ Razina restriktivnosti izravnih inozemnih ulaganja još uvijek uvelike varira u pojedinim zemljama i uglavnom se odnosi na primarni i tercijarni sektor. Ograničenja su i dalje relativno veća u Azijsko-pacifičkom području, ali se s vremenom smanjuju. Vrlo malo je dokaza o značajnom zaostajanju u svijetu, iako neke zemlje počinju jačati mehanizme provjere nacionalne sigurnosti. Ograničenja obično smanjuju sposobnost zemlje da se natječe za inozemna izravna ulaganja, pa stoga mogu predstavljati trošak ekonomiji koji se mogu procijeniti prema eventualnim dobicima od diskriminatornih politika prema stranim ulagačima.⁴⁰

U nastavku rada provest će se analiza indeksa restriktivnosti na primjerima određenih zemalja. Indeks nam prikazuje vrijednosti od 0 do 1, čime je 0 za otvoreno tržište, a 1 za zatvoreno.⁴¹ Na grafikonu 1 možemo vidjeti prvih i zadnjih pet zemalja na ljestvici prema ukupnom FDI indeksu. Države koje imaju vrijednost 0,00 za sekundarni sektor su Nizozemska, Češka, Slovenija, Portugal i Luksemburg dok su za primarni sektor vrijednosti 0,00 u Sloveniji i Luksemburgu čime predstavljaju najotvorenija tržišta za te sektore. Vrijednosti veće od 0 su zastupljenije u svim sektorima u državama poput Novog Zelanda, Meksika, Islanda, Kanade, Australije i Nizozemske čime predstavljaju države koje nemaju baš otvorena tržišta.

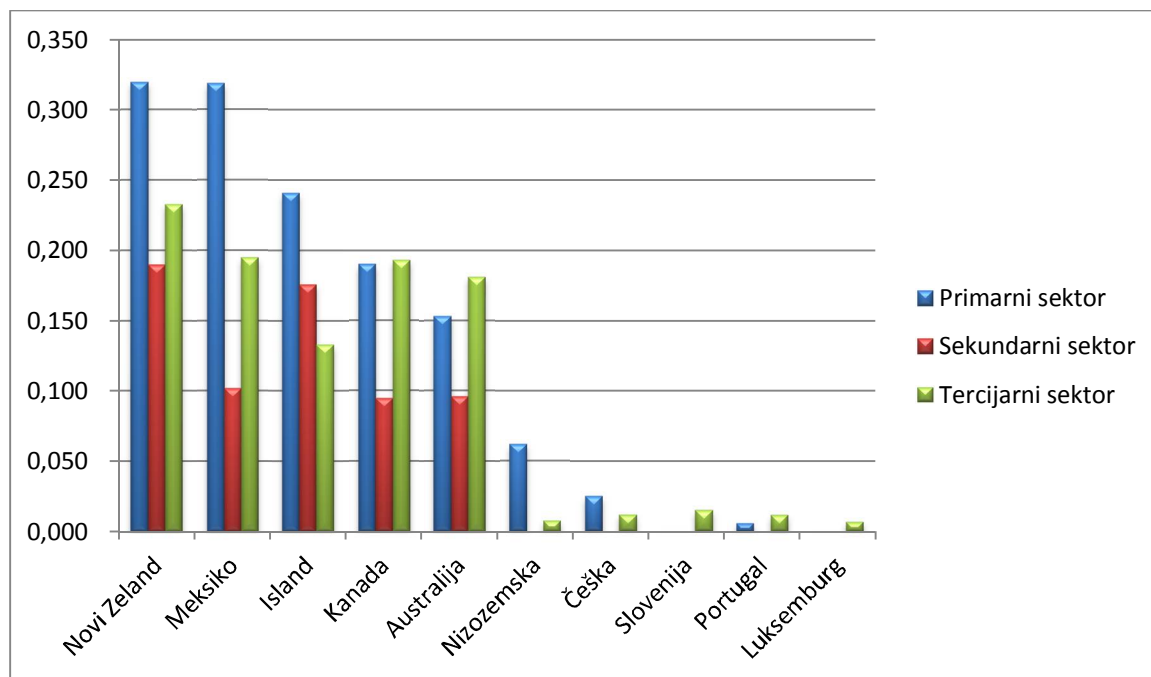
Djelatnosti primarnog sektora su poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, rudarstvo, a djelatnosti sekundarnog sektora su proizvodnja, hrana, rafinerija nafte, transportna oprema, električna energija, metali i strojevi, građevinarstvo dok su djelatnosti tercijarnog sektora veleprodaja, maloprodaja, prijevoz, mediji, hoteli i restorani, komunikacije, financijske usluge, poslovne usluge, nekretnine i druge.

Grafikon 1: Ukupni FDI indeks restriktivnosti za određene zemlje OECD-a u 2018. godini prema sektorima

³⁹ *loc.cit.*

⁴⁰ *loc.cit.*

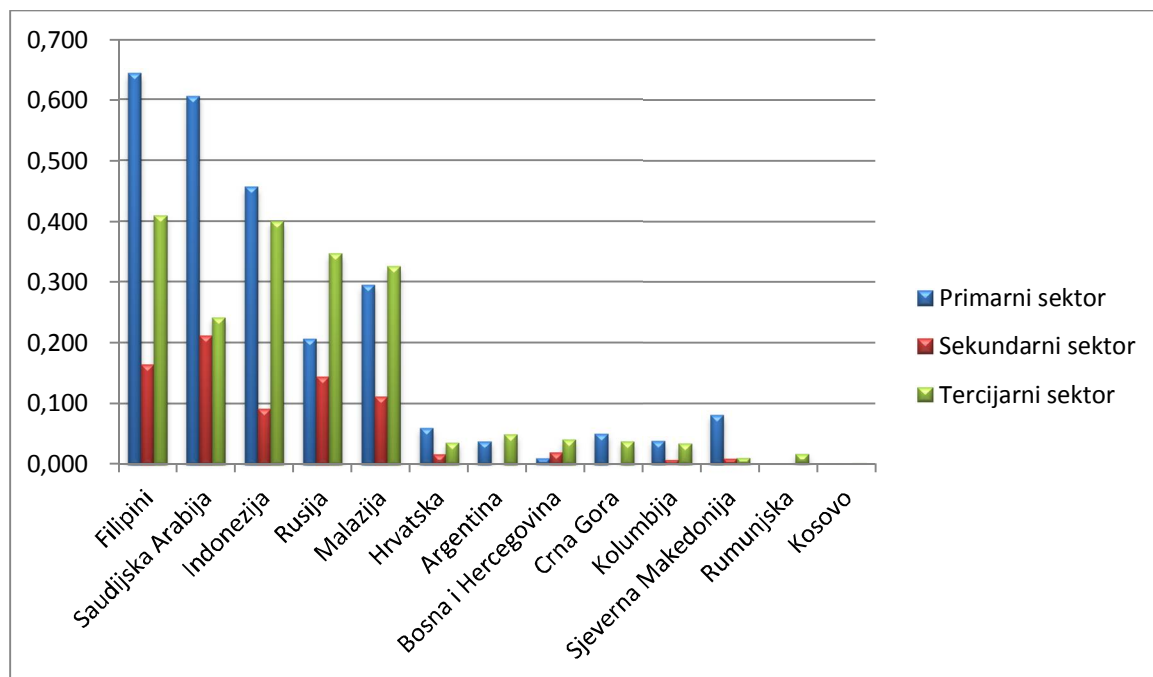
⁴¹ B. Kalinova i A. Palerm i S. Thomsen, *Working papers on international investment*, OECD, [website], 2010., dostupno na: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-s-fdi-restrictiveness-index_5km91p02zj7g-en#page8, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Izvor: izradila studentica prema: OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019a., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 2 nalazi se prikaz određenih zemalja koje nisu članice OECD-a prema ukupnom indeksu FDI restriktivnosti. Možemo vidjeti da države kao što su Argentina, Crna Gora, Rumunjska i Kosovo imaju vrijednost 0,00 za sekundarni sektor što znači da su otvorene za to tržište. Države poput Rumunjske i Kosova imaju vrijednost 0,00 za primarni sektor i sekundarni sektor. Najmanje otvorene države su Filipini, Saudijska Arabija, Indonezija, Rusija, Malazija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina.

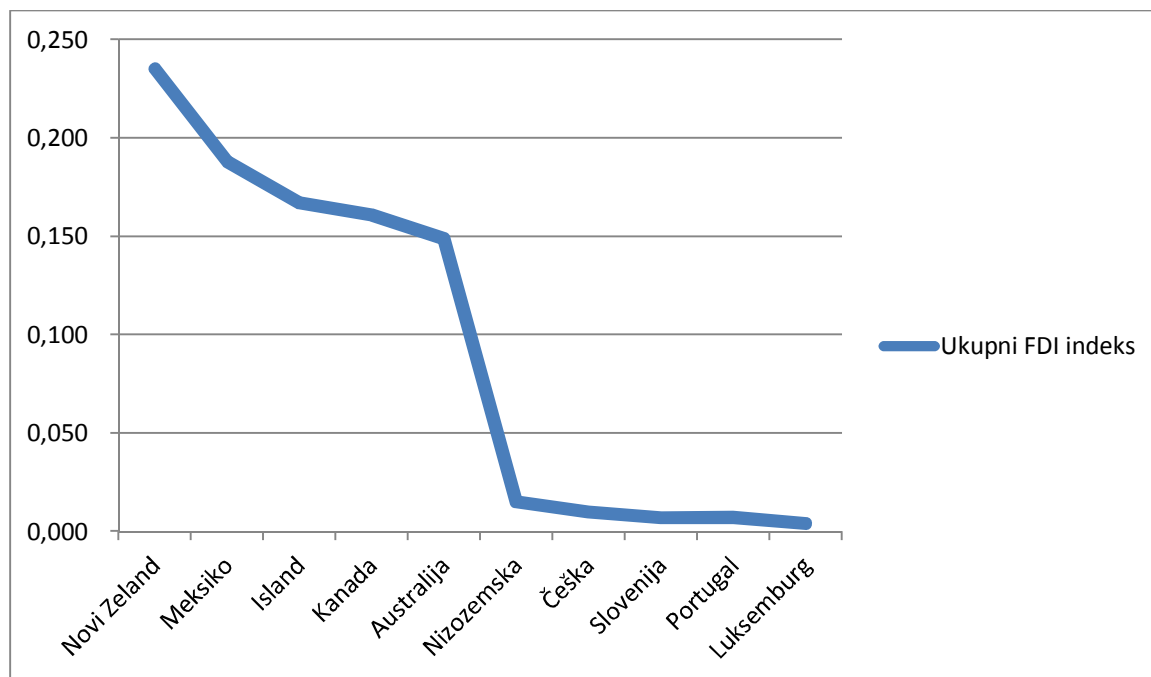
Grafikon 2: Ukupni FDI indeks restriktivnosti za određene zemlje koje nisu članice OECD-a u 2018. godini prema sektorima

Izvor: izradila studentica prema: OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019b., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 3 možemo vidjeti ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja OECD-a u 2018. godini. Graf nam prikazuje prvih pet zemalja s najvišim indeksom, a to su Novi Zeland, Meksiko, Island, Kanada i Australija i države s najnižim indeksom, a to su Nizozemska, Češka, Slovenija, Portugal i Luksemburg.

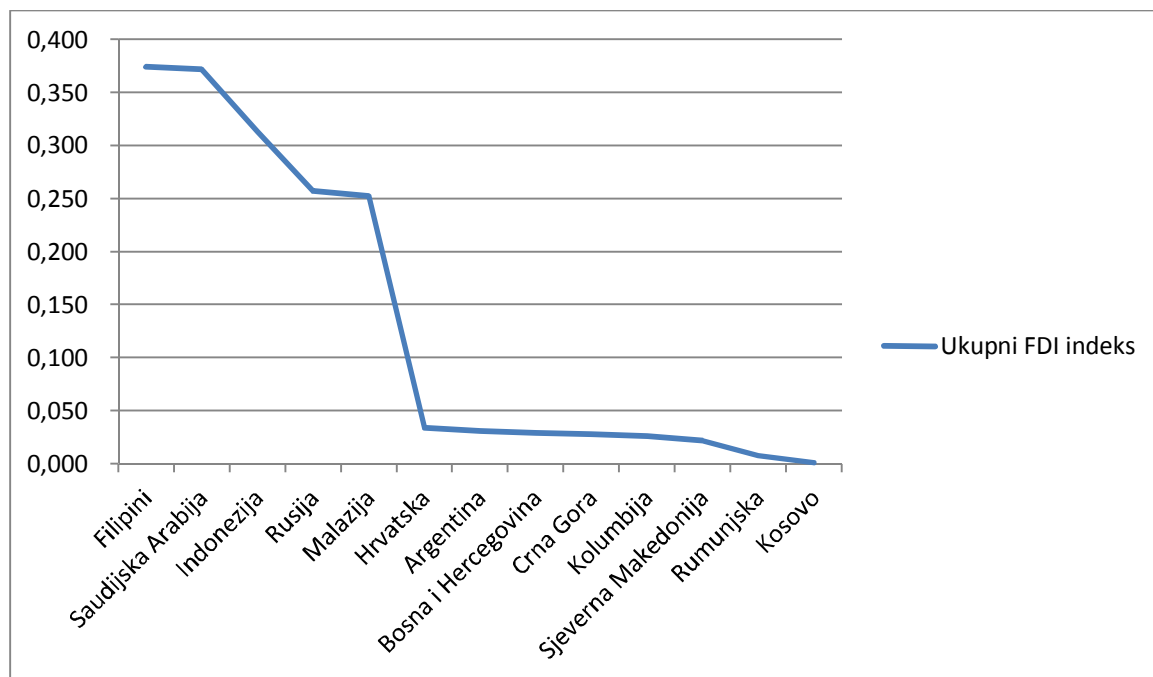
Grafikon 3: Ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja OECD-a u 2018. godini

Izvor: izradila studentica prema: OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019c., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 4 možemo vidjeti ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja koje nisu članice OECD-a u 2018. godini. Najviše iznose FDI indeksa imaju Filipini, Saudijska Arabija, Indonezija, Rusija i Malazija. Najniže iznose imaju države poput Hrvatske, Argentine, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kolumbije, Sjeverne Makedonije, Rumunjske i Kosova.

Grafikon 4: Ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja koje nisu članice OECD-a u 2018. godini

Izvor: izradila studentica prema: OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019d., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na temelju analize grafova u ovome poglavlju možemo zaključiti da su države poput Nizozemske, Češke, Slovenije, Portugala, Luksemburga, Hrvatske, Argentine, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kolumbije, Sjeverne Makedonije, Rumunjske i Kosova najotvorenije, a države poput Novog Zelanda, Meksika, Islanda, Kanade, Australije, Filipina, Saudijske Arabije, Indonezije, Rusije i Malazije zatvorenije.

3. Financijske krize

Financijske krize su veliki poremećaji u funkcioniranju financijskog sustava bilo to na nacionalnoj ili međunarodnoj razini. Stoga ćemo u nastavku rada, definirati sam pojam financijske krize, navesti potencijalne uzroke financijskih kriza te napraviti uvid u uzroke i razvoj posljednje globalne financijske krize dok će se u posljednjem poglavlju detaljnije analizirati utjecaj globalne financijske krize na FDI.

3.1. Uzroci financijskih kriza

Financijske krize događaju se nakon bankrota ili iznenadnog snažnog pada cijena imovine na tržištima kapitala, što u konačnici uzrokuje kolaps velikih financijskih i nefinancijskih tvrtki.⁴² Prvo ćemo uočiti te probleme u bankarskom sektoru ili na tržištima kapitala gdje većinom dolazi do smanjenja ponude kredita, što utječe na ostale sektore, uzrokujući recesiju u realnom gospodarstvu.⁴³

„Financijske krize dugi niz godina bile su povezane uz zemlje u razvoju i rastuća gospodarstva zbog njihove politike liberalizacije i otvaranja prema ulasku inozemnog kapitala pa je time njihova izloženost vanjskim šokovima bila velika, ali istodobno visoka količina inozemnog kapitala nerijetko je utjecala na nerealno jačanje vrijednosti domaće valute koje nije bilo rezultat dobrih izvoznih rezultata, nego uglavnom posljedica velikog priljeva inozemnih investicija.“⁴⁴

Prema nekim autorima kriza se dogodila jer je u sustavu bilo previše likvidnosti. Likvidnost se odnosi na mogućnost pretvaranja imovine u gotovinu za pokrivanje preuzetih obveza. Previše likvidnosti u financijskom sustavu daje poticaje ulagačima da preuzmu nepotreban rizik, a višak likvidnosti uzrokovao je povećanje troškova imovine. Povećanje cijena imovine nastaje kada ljudi ulažu na tržište (dionice, nekretnine ili robu) jer misle da će cijena nastaviti rasti. Potražnja investitora zatim uzrokuje porast cijene imovine. Porast cijene posljedica je špekulacija, a ne podupiru ga nikakve temeljne promjene u potražnji i ponudi u gospodarstvu.⁴⁵

⁴² F. Allen, A. Babus, i E. Carletti, „Financial Crises: Theory and Evidence“, *Annual Review of Financial Economics*, vol. 1, no.1, 2009, str. 97-116.

⁴³ loc.cit.

⁴⁴ I. Kersan-Škabić, *Suvremeni trendovi u međunarodnoj ekonomiji*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017., str. 139.

⁴⁵ Kaminsky G. i C. Reinhart, „The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems“, *American Economic Review*, vol. 89, no. 3, 1999, str. 473-500.

Bez povećanja potražnje od investitora, ponekad dolazi do smanjenja cijena imovine. Financijski sektor vrlo je ranjiv na šokove, a šok koji u početku utječe samo na određeni sektor ili nekoliko tvrtki i institucija, ili na određenu regiju, lako može postati sustavan, a zatim zaraziti veće gospodarstvo. Učinak zaraze postoji zbog izravne povezanosti između banaka (ili financijskih mreža) i neizravnih povezanosti u bilanci između poduzeća.

„Suočavanje s financijskim krizama iz 1990-ih i provedene ekonomske politike ukazale su da krize imaju zajedničke uzroke koji proizlaze iz: državne politike prema financijskom sustavu, stranom kapitalu i makroekonomske politike. Porast zaduživanja i zaduženosti, egzogeni međunarodni negativni šokovi, izloženost tečajnom riziku, volatilnost međunarodnog kratkoročnog kreditiranja i globalno širenje krize najvažniji su uzroci financijskih kriza.“⁴⁶

Možemo zaključiti da, iako je inozemni kapital poželjan način financiranja investicijskih aktivnosti, inozemna izravna ulaganja izlažu gospodarstvo eksternim šokovima.

3.2. Globalna ekonomska kriza iz 2008. godine

3.2.1. Uzroci krize iz 2008.

Financijska kriza iz 2008. godine donijela je pad gospodarske aktivnosti u svijetu te ostavila dugoročne posljedice, kako na globalnoj, tako i na nacionalnoj razini. Negativne posljedice koje je kriza ostavila većinom su odraz loše ekonomske politike SAD-a. Glavni razlog zbog kojeg su se pojavili problemi bili su niska kamatna stopa te prevelika likvidnost u američkom financijskom sustavu. To je potaknulo rast hipotekarnih kredita kod kućanstava koja u drugim okolnostima, ne bi dobila hipoteku jer su bili poznati po neizvršavanju novčanih obveza. Američke banke su zatim prodavale ugovore o hipotekarnim zajmovima (hipoteke uz diskont) investicijskim bankama na sekundarnom tržištu, koje u normalnim okolnostima ostvaruju visoke profite (bile su sigurnije). Tako je na tržište stavljen velik broj hipoteka – 2005. i 2006. oko 20% odobrenih hipoteka u SAD-u bilo je iz tog razreda, u vrijednosti većoj

⁴⁶ I. Kersan-Škabić, *op.cit.*, str. 141

od tisuću milijardi dolara.⁴⁷ Ove hipotekarne vrijednosnice kupile su mnoge međunarodne financijske tvrtke, što je u konačnici povećalo rizik za nastanak krize. Neispunjavanje obveza hipotekarnih zajmoprimaca izazvalo je kolaps tržišta hipotekarnih hipoteka, što je izazvalo kreditnu krizu u bankarskom sektoru. Problemi na kreditnom tržištu kasnije su preneseni na drugu imovinu putem tržišta kapitala, jer su banke pokušavale prodati dionice kako bi podržale njihovu likvidnost. Tada je postojalo uvjerenje da će se rizik uvijek moći prodati dalje. Investitori su se oslanjali na izvještaje agencija za procjenu rizika poput Moody's-a ili Standard & Poor's-a koji su se pokazali krajnje nepovjerljivim. To je konačno dovelo do bankrota nekih velikih tvrtki, kao što je Lehman Brothers.⁴⁸

3.2.2. *Tijek krize*

Usprkos intervencijama država, kriza se tijekom 2008. godine proširila i zahvatila globalno financijsko tržište. Cjelokupna situacija se pogoršava s financijskim slomom Bearn Stearnsa, pete najveće investicijske banke u SAD-u. Ona je riješena zajedničkom intervencijom Federalnih rezervi (u vidu jamstva na imovinu u iznosu od trideset milijardi dolara) i JPMorgan Chasea (koji je preuzima za dva dolara po dionici, nasuprot cijeni od šezdeset dolara nekoliko mjeseci ranije).⁴⁹ U rujnu 2008. dolazi do uspona krize, pada vrijednosti na burzama diljem svijeta i kraha nekih od najvećih financijskih institucija. Dolazi do pada cijena vrijednosnica jer je smanjeno povjerenje u kreditnu sposobnost partnera, a kamatne stope na međubankovne kredite i državne vrijednosnice u rujnu i listopadu dosežu najviše razine u posljednjih nekoliko desetljeća. Posljedično dolazi do nove panične prodaje vrijednosnica diljem svijeta na kraju rujna i u listopadu. U prvih deset dana listopada, pad vrijednosti dionica u svijetu iznosio je više od 10 000 milijardi dolara, a u 2008. zabilježen je ukupan pad od 40%.⁵⁰ Pred financijskim slomom su se našle najvažnije financijske institucije SAD-a: Fannie Mae i Freddie Mac (koje su raspolagale s polovicom hipotekarnih zajmova u SAD-u, u vrijednosti od 5 000 milijardi dolara), zatim American International Group (jedno od najvećih osiguravajućih društava na svijetu, s više od tisuću milijardi dolara vrijednom imovinom), Citigroup, Lehman Brothers,

⁴⁷ S. Mlikotić, „Globalna financijska kriza - uzroci, tijek i posljedice“, *Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja*, vol.44, no. 89, 2010, str. 86., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98006>, (pristupljeno 24. lipnja 2019.)

⁴⁸ *ibidem*, str. 87

⁴⁹ A. Felton, C. Reinhart (ur.), *Prva globalna inancijska kriza 21. stoljeća*, Zagreb, Novum d.o.o., 2008, str. 227

⁵⁰ S. Mlikotić, op. cit., str. 87

Washington Mutual te mnoge druge.⁵¹ Država je procijenila da su AIG i Citigroup bitni i da bi njihova propast imala nezamislive posljedice za američku i svjetsku financijsku stabilnost te je pomogla u njihovu spašavanju. Nasuprot tome, Lehman Brothers i Washington Mutual, proglasili su bankrot.⁵² Unatoč intervencijama države unutar financijskog sustava, financijska kriza je zahvatila i brojne druge financijske institucije, proširila se i u druge sektore te se pretvorila u jednu od najgorih ekonomskih kriza u modernoj povijesti. Krajem 2008. godine dolazi i do pada potrošnje, proizvodnje i opsega trgovine te rasta nezaposlenosti. Shodno tome, razvijene zemlje su suočene s recesijom, a zemlje u razvoju s manjim gospodarskim rastom. Konačno, ekonomska kriza iz 2008. godine ostavila je dugotrajne posljedice na gospodarstvo i društvo u cjelini.

3.2.3. *Analiza makroekonomskog okruženja u odabranim zemljama i svijetu nakon krize*

U nastavku rada provest će se analiza makroekonomskog okruženja odabranih zemalja u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Najčešći pokazatelj u mjerenju gospodarske aktivnosti neke zemlje jest BDP.⁵³ Na grafikonu 5 možemo vidjeti kretanje rasta BDP-a u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Ono što se prvo primjećuje je odstupanje Kine, daleko iznad ostalih zemalja kroz cijelo promatrano razdoblje. Također možemo vidjeti pad BDP-a u 2009. godini, a najviše se može vidjeti kod Rusije gdje je pad iznosio 7,8 % BDP-a. Nakon 2009. godine BDP se povećava u 2010. godini u svim zemljama. Zatim možemo vidjeti pad BDP-a u 2012. i 2013. godini u Italiji što je djelomično zbog visokog javnog duga⁵⁴ te u 2015. godini u Rusiji kada je suspendirana iz G7.⁵⁵ Najveći rast BDP-a u 2018. godini ima Kina od 6,6 %, zatim slijedi ukupno svijet s 3 % i nakon njega SAD sa 2,9 % te Japan sa 2,3 % rasta BDP-a. Na svjetskoj razini možemo vidjeti povećanje

⁵¹ *ibidem*, str. 88

⁵² *loc. cit.*

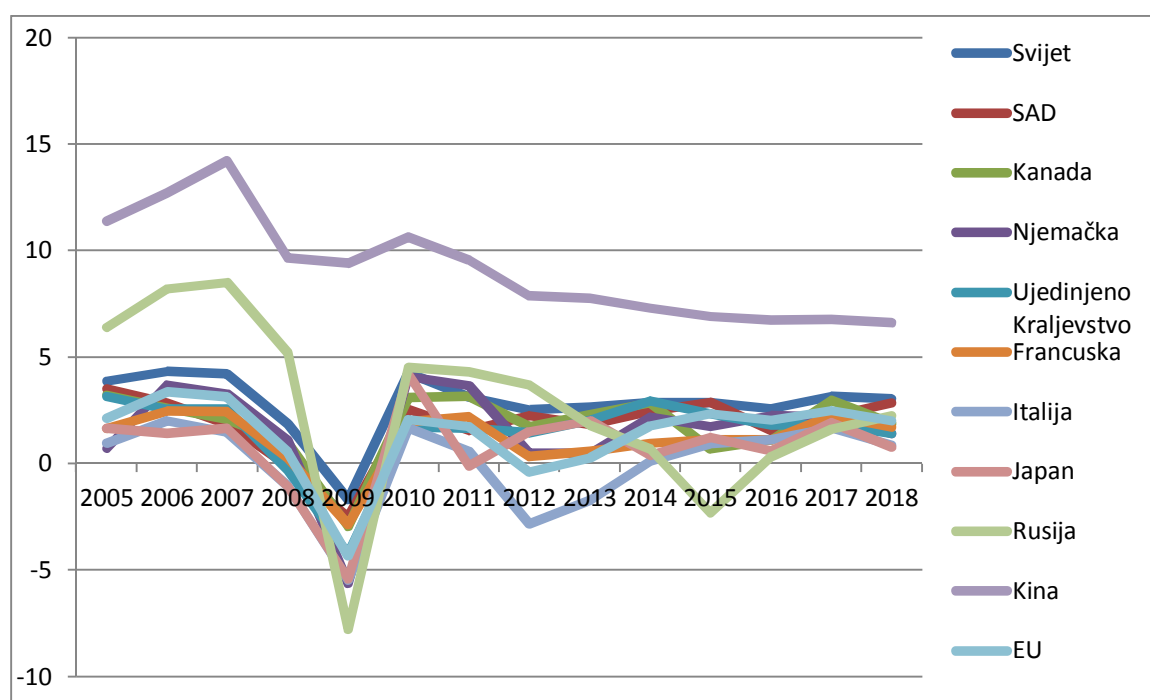
⁵³ DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019a., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

⁵⁴ OECD, *OECD Economic Surveys: Italy 2013*, [website], 2013., dostupno na: https://books.google.hr/books?id=gEnCBds1-9oC&pg=PA29&lpg=PA29&dq=Italija,+2012+i+2013+godina&source=bl&ots=eOPsANixbM&sig=ACfU3U3A2H5ykZglSj_m-gHVVP3rY6tAA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi8z_KWsNvkAhWJJ1AKHTnmCcsQ6AEwEnoECAkQAQ#v=onepage&q=Italija%2C%202012%20i%202013%20godina&f=false, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

⁵⁵ Europsko Vijeće, *Mjere ograničavanja EU-a kao odgovor na krizu u Ukrajini*, [website], 2019., dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/sanctions/ukraine-crisis/>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

BDP-a od 2012. godine otkad se gospodarstvo postupno oporavljalo, a godišnje stope rasta kretale su se oko +2% u razdoblju od 2012. godine do 2015. godine. Zadnje dvije godine promatranog razdoblja rast BDP-a je oko +3%. U razdoblju od 2008. do 2013. gospodarstvo EU-a bilo je pod snažnim utjecajem financijske krize, tako da je BDP pao za više od 4% u 2009., a zatim je opet blago pao u 2012. Otada se gospodarstvo postupno oporavljalo, a godišnje stope rasta kretale su se oko +2% u razdoblju od 2014. do 2018.

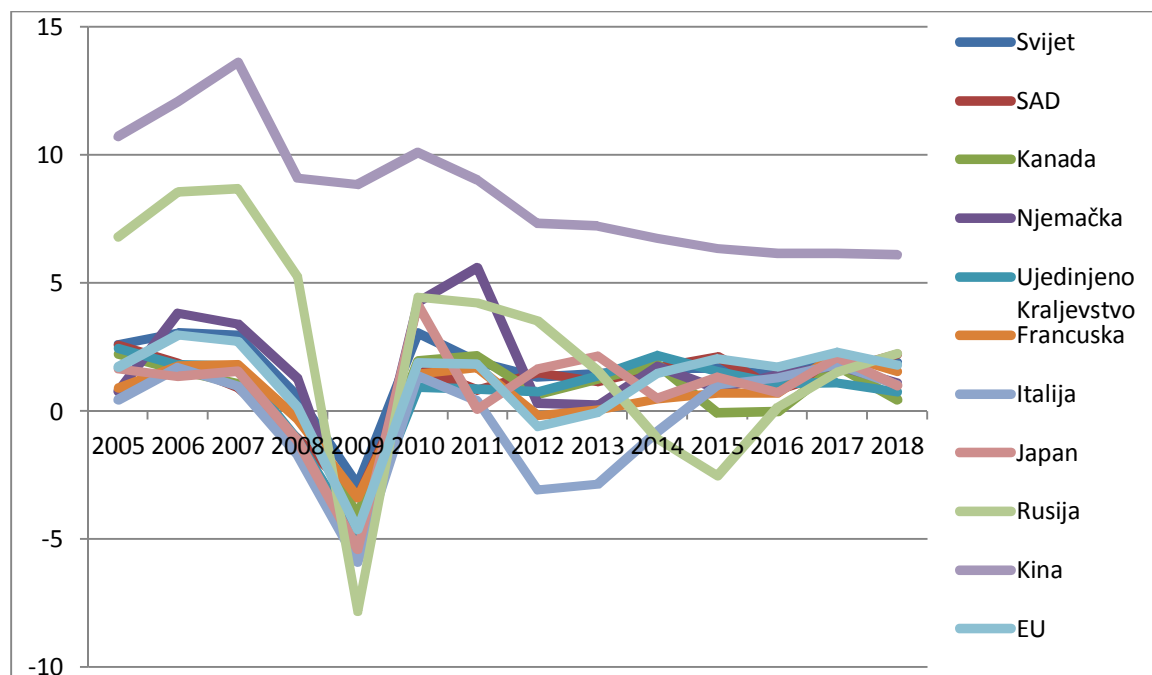
Grafikon 5: Kretanje rasta BDP-a u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u %)

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *GDP growth (annual %)*, [website], 2019c., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 6 prikazano je kretanje rasta BDP-a per capita u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine. Na grafikonu 6 možemo vidjeti sličnu situaciju kao i kod rasta BDP-a, a to je da Kina ima najveći rast BDP-a per capita koji u 2018. godini iznosi 6,1 %. Također, zanimljivo je vidjeti i pad BDP-a per capita u Francuskoj u 2012. godini od 0,17% i u Europskoj Uniji u 2012. od 0.6% nakon čega se gospodarstvo postupno oporavljalo.

Grafikon 6: Kretanje rasta BDP-a per capita u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.- 2018. godine (u %)

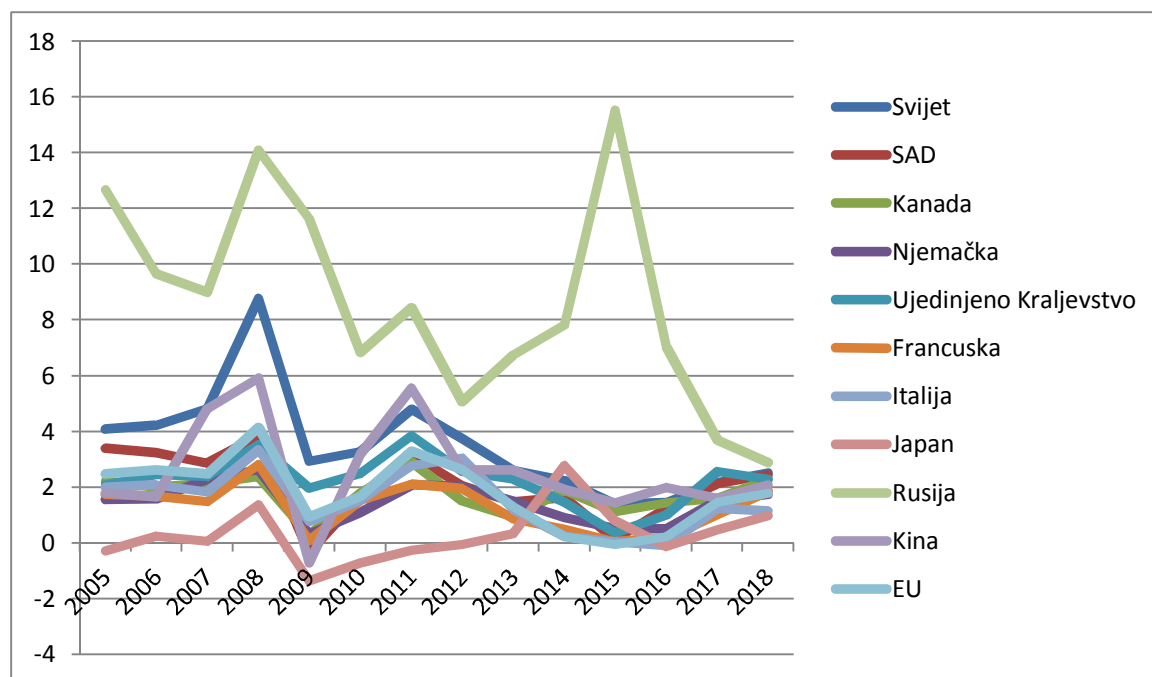

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *GDP per capita growth (annual %)*, [website], 2019d., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 7 možemo vidjeti kretanje inflacije u razdoblju od 2005. do 2018. godine u odabranim zemljama i svijetu izraženom putem indeksa potrošačkih cijena (CPI- Consumer Price Index). Država koja ima najveći postotak inflacije u promatranome razdoblju je Rusija. Najveći postotak je u 2015. godini i iznosi vrtoglavih 15,5 % nakon čega slijedi smanjenje. Rusija se suočila s rastućom ekonomskom krizom uzrokovanom padom cijena nafte, geopolitičkim napetostima i sankcijama. Do prosinca 2014., tečaj i bankarski sustav bili su pod velikim pritiskom, a gospodarstvo je krenulo u recesiju. Središnja banka se tada odlučila za promjenu tečaja, najavila hitan prelazak na smanjenje inflacije i pojačala tempo bankarske reforme. Ove politike donijele su značajne pozitivne rezultate. Inflacija u 2018. godini u Rusiji iznosi 2,9%. Također možemo primijetiti povećanje inflacije u 2008. godini u svim promatranim državama, u svijetu i u EU, nakon čega slijedi smanjenje kod svih u 2009. godini koje se najviše primijeti kod Japana, Kine i SAD-a. Također, povećanje inflacije u svim odabranim zemljama, svijetu i EU možemo vidjeti i u 2011. godini

kada inflacija na svjetskoj razini iznosi 4,8%. U EU, inflaciju mjerimo harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena. U razdoblju od 2001. do 2007. godišnja stopa inflacije u EU kretala se oko +2%. U razdoblju od 2008. do 2011. zabilježene su veće promjene stope inflacije iz godine u godinu, dok se postupno smanjivala s 3% u 2011. na 0% u 2015., da bi u 2017. dosegla 1,7%.

Grafikon 7: Kretanje inflacije u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u %, CPI)

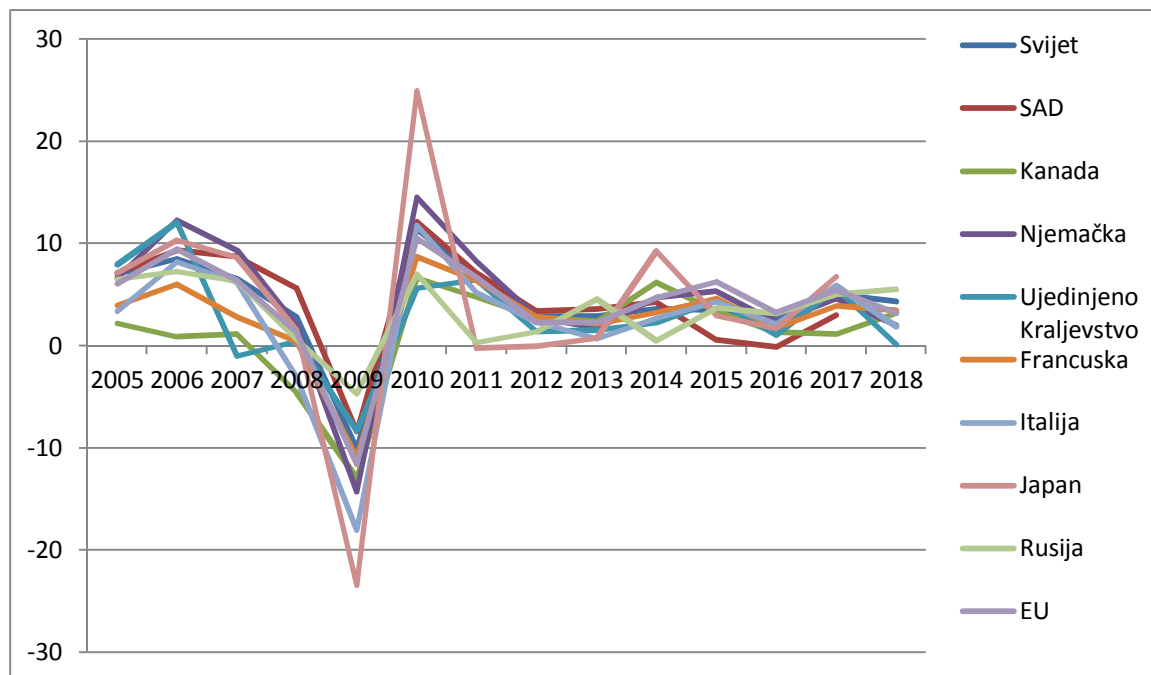

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *Inflation, consumer prices (annual %)*, [website], 2019f., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 8 možemo vidjeti kretanje stope rasta izvoza u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005. do 2018. godine. U svim promatranim zemljama imamo negativnu stopu rasta izvoza u 2009. godini, a najniža stopa zabilježena je u Japanu i iznosi -23,4%. Nakon toga stopa raste u 2010. godini u svim promatranim zemljama te je najveća u Japanu i iznosi 24,91% što je mnogo u odnosu na prethodnu 2009. godinu. Nakon 2013. godine u svim promatranim zemljama stopa rasta izvoza je pozitivna, osim u SAD-u u 2016. godini. U 2017. godini stopa rasta izvoza na svjetskoj razini iznosi oko 5%. Zemlja sa najvišom stopom rasta izvoza u 2018. godini

je Rusija od 5,5%, zatim slijede Francuska sa 3,5%, Kanada sa 3,2%, EU sa 3,2%, Njemačka sa 2%, Italija sa 1,9% i Ujedinjeno Kraljevstvo sa 0,1%. Za ostale zemlje nema podataka za 2018. godinu.

Grafikon 8: Kretanje stope rasta izvoza u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005. do 2018. godine (u %)

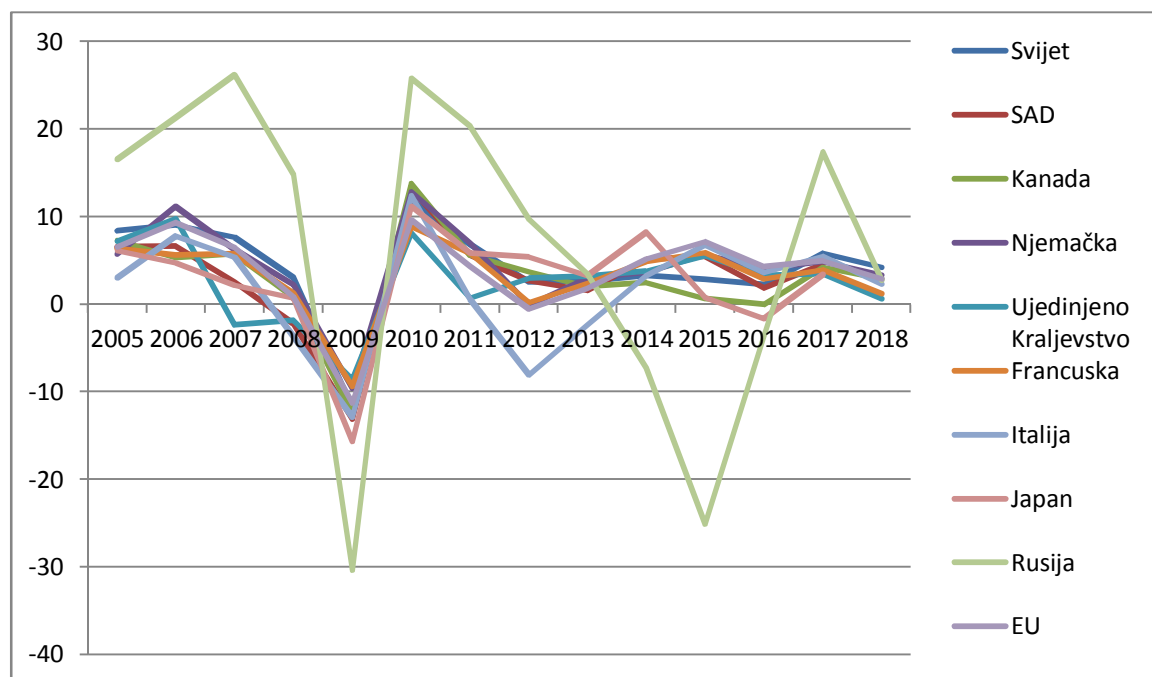

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *Exports of goods and services (annual % growth)*, [website], 2019b., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.KD.ZG>, (pristupljeno 28. rujna 2019.)

Na grafikonu 9 možemo vidjeti kretanje stope rasta uvoza u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Možemo primijetiti da se stopa rasta uvoza smanjuje u 2009. godini u svim promatranim zemljama, a nakon toga naglo raste u 2010. godini. Najveću stopu rasta uvoza u 2010. godini ima Rusija od čak 25,8% što je znatno više od ostalih zemalja uključenih u ovu analizu. Iako je imala najveću stopu rasta uvoza, zabilježen je negativan trend od 2014. do 2016. godine. Negativne stope rasta uvoza zabilježene su 2012. godine u Njemačkoj od -0,07%, Italiji od -8,05% i Europskoj Uniji od -0,51%. U 2018. godini stopa rasta uvoza se smanjuje u svim odabranim zemljama u odnosu na 2017. godinu te na svjetskoj razini iznosi 4,2%. Najveću stopu rasta uvoza u 2018. godini ima Njemačka i ona iznosi 3,32%, zatim slijede Europska

Unija sa 2,9%, Kanada sa 2,9%, Rusija sa 2,7%, Italija sa 2,3%, Francuska sa 1,2% te Ujedinjeno Kraljevstvo sa 0,7%.

Grafikon 9: Kretanje stope rasta uvoza u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005. do 2018. godine (u %)

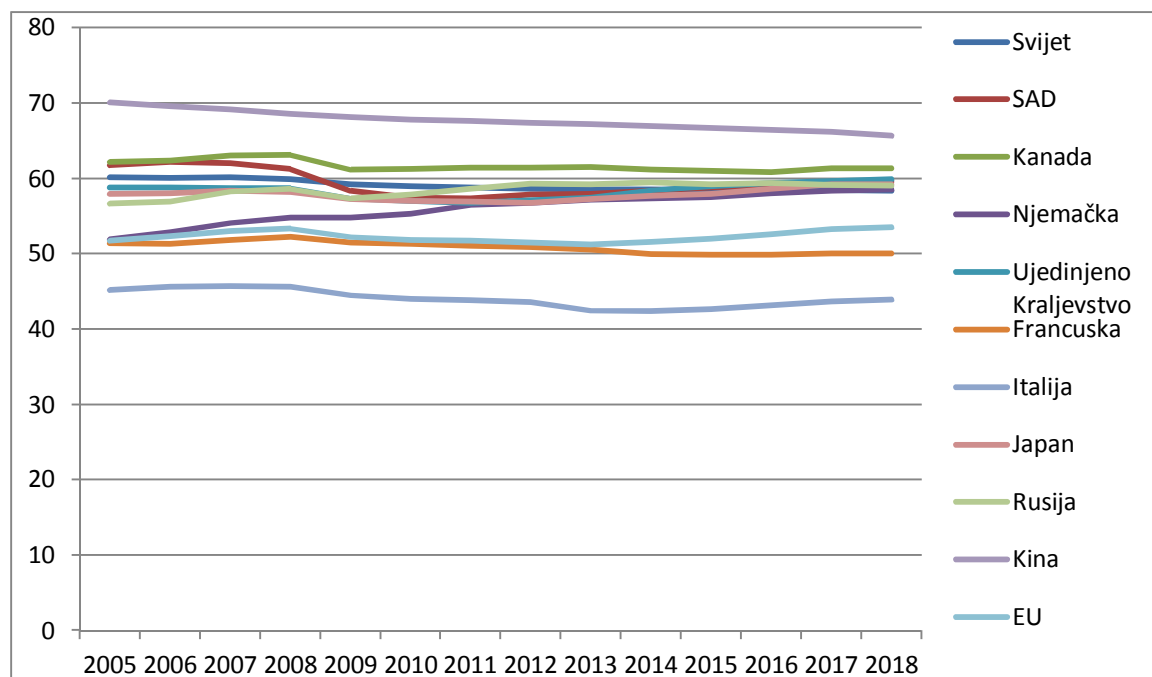

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *Imports of goods and services (annual % growth)*, [website], 2019e., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.KD.ZG?end=2018&start=2005>, (pristupljeno 28. rujna 2019.)

Na grafikonu 10 možemo vidjeti udio zaposlenih u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju od 2005. do 2018. godine izražen u postotku ukupnog stanovništva starijeg od 15 godina. Možemo vidjeti da najveći udio ima Kina kroz promatrano razdoblje i njezin postotak je u rasponu od 65% do 70%. Zatim slijedi Kanada čiji je raspon od 60,8% do 63,09%. Najmanji udio ima Italija u rasponu od 45,35% do 45,68%. Na svjetskoj razini najmanji udio je bio 2018. godine i iznosio je 58,33%, a najveći u 2005. kada je iznosio 60,14%. U svim državama udio zaposlenih se smanjuje u 2009. godini, dok se u Njemačkoj ne mijenja. Iznad prosjeka svijeta u 2018. godini koji iznosi 58,33% su SAD, Kanada, Njemačka, UK, Japan, Rusija i Kina, a ispod svjetske razine su Francuska s 50%, Italija sa 43,9% i EU sa 53,2%. U Europskoj

Uniji, u razdoblju od 2005. do 2018. godine udio stanovništva koji je zaposlen u % ukupnog stanovništva starijeg od 15. godina povećao se sa 51,7% u 2005. na 53,5% u 2018. godini, uglavnom zbog velikog rasta stope zaposlenosti žena.⁵⁶

Grafikon 10: Udio zaposlenih u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u % ukupnog stanovništva starijeg od 15 godina)

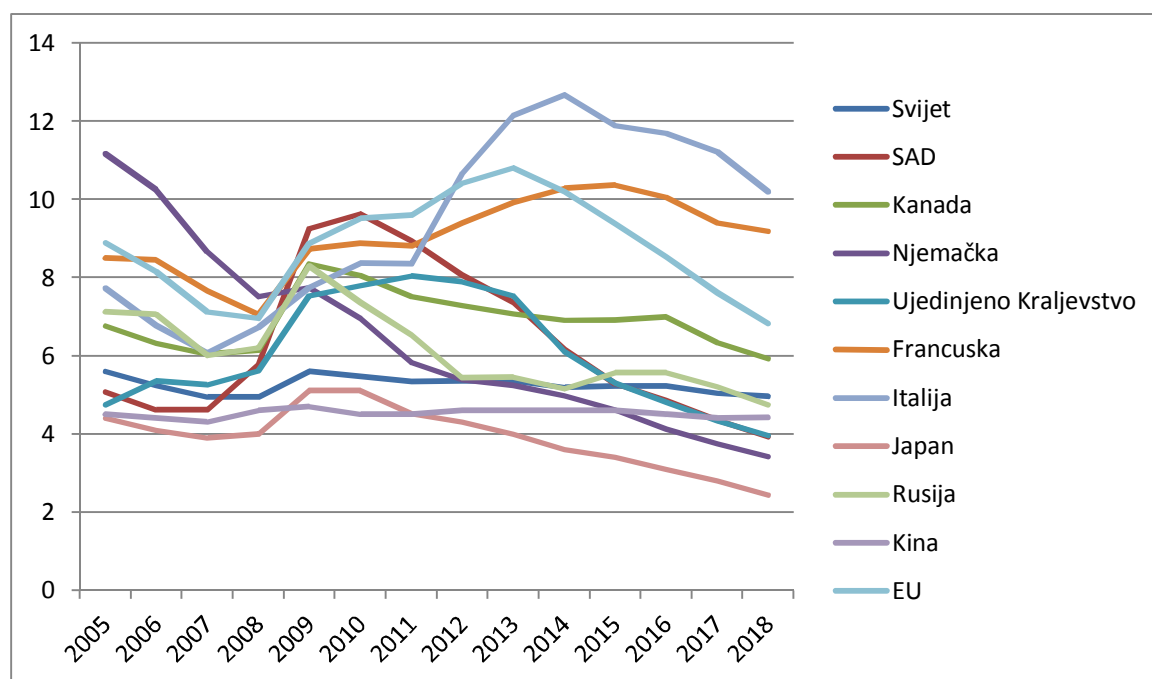
Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate)*, [website], 2019a., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS?end=2018&start=2005&view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Na grafikonu 11 možemo vidjeti kretanje stope nezaposlenosti u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Možemo vidjeti povećanje nezaposlenosti u svim promatranim zemljama u 2009. godini. Najvišu stopu nezaposlenosti u 2009. godini bilježi SAD od 9,3%, a najmanju Kina od 4,7% od promatranih zemalja. Stopa nezaposlenosti na svjetskoj razini u promatranome razdoblju iznosi oko 5%. Italija je zemlja s najvišom stopom nezaposlenosti u razdoblju od 2012. do 2018. godine, s najvećim postotkom u 2014. godini od 12,7%. Također, Francuska ima relativno visoku stopu nezaposlenosti u istome razdoblju

⁵⁶ DZS, *Kretanje zaposlenosti*, [website], 2019., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1d.html?lang=hr, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

kao i Italija od oko 10%. U 2018. godini u svim odabranim zemljama se stopa nezaposlenosti smanjila. Stopa nezaposlenosti u EU je bila relativno stabilna i iznosila oko 9% u razdoblju od 2000. do 2005.,⁵⁷ te je nakon toga pala na 7,0% u 2008. Otada se ta stopa u EU konstantno povećavala da bi dosegla vrhunac od 10,9% u 2013. S oporavkom gospodarstva padala je i stopa nezaposlenosti te je u 2018. dosegla 6,8%. Slična kretanja stope nezaposlenosti zabilježena su za muškarce, žene i mlade, iako je nešto viša stopa nezaposlenosti zabilježena za žene nego za muškarce, a otprilike dvostruko je veća stopa za mlade.⁵⁸

Grafikon 11: Kretanje nezaposlenosti u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u % radne snage)

Izvor: izradila studentica prema: The World Bank, *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)*, [website], 2019g., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

Iz navedene analize možemo zaključiti kako je globalna ekonomska kriza iz 2008 godine utjecala kako na svijet tako i na glavne makroekonomske pokazatelje. U

⁵⁷ DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019b., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

⁵⁸ DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019c., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)

gotovo svim pokazateljima vidimo smanjenje vrijednosti u 2009. godini nakon čega se pojedina gospodarstva postupno oporavljaju. Ukratko, najnoviji podaci u 2018. godini nam pokazuju da je: rast BDP-a na svjetskoj razini 3%, rast BDP-a per capita 1,9%, udio zaposlenih na svjetskoj razini u 2018. godini je 58,33% od ukupnog stanovništva starijeg od 15 godina, stopa nezaposlenosti koja se smanjuje u svim promatranim zemljama, stopa rasta uvoza se smanjuje, stopa rasta izvoza se smanjuje osim u Kanadi i Rusiji te je inflacija na razini 2,5%.

4. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja nakon globalne ekonomske krize

U nastavku rada provest će se analiza inozemnih izravnih ulaganja netom prije i nakon globalne ekonomske krize u svijetu, na svjetskoj razini, u razvijenim zemljama, zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama.

4.1. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja na globalnoj razini

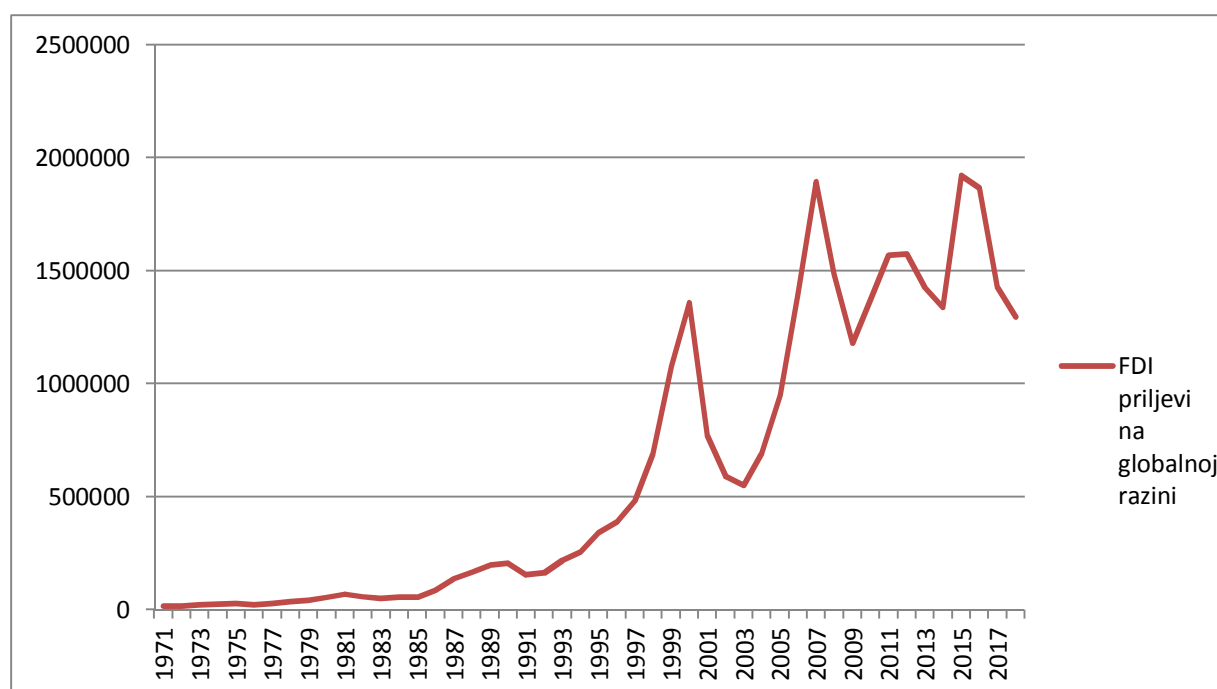
4.1.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja na globalnoj razini

Sljedeća dva grafa nam prikazuju priljeve na globalnoj razini. Prvi grafikon prikazuje priljeve FDI na globalnoj razini od 1970. do 2018. godine. Iz grafa možemo iščitati povećanje priljeva inozemnih izravnih ulaganja od 1970. do 1990. godine. Na temelju grafikona možemo zaključiti da su priljevi bili najmanji 1970-te godine kada su iznosili 13,3 milijardi američkih dolara, a najveći 2015. godine kada su iznosili 1,9 bilijuna američkih dolara. U razdoblju od 1992. do 2000. godine zabilježen je porast na čak 1,4 bilijuna američkih dolara nakon čega se iznos inozemnih ulaganja skoro prepolovio u 2002. godini na 589 milijardi američkih dolara. Tijekovi FDI su se naglo smanjili u 2001. godini za 51 posto. Ovaj preokret nakon stalnog rasta od 1991. i vrlo velik porast 1999. i 2000. godine odražava dva čimbenika: usporavanje ekonomskih aktivnosti u velikim industrijskim gospodarstvima i nagli pad njihove aktivnosti na tržištu dionica.⁵⁹ Razvijene zemlje su podnijele najveći teret smanjenja. Priroda međunarodne proizvodnje se mijenja, reagira na brze tehnološke promjene, pojačanu konkurenciju i na liberalizaciju. Uvođenje novih tehnologija i smanjenje cijena transportnih i komunikacijskih usluga daje multinacionalnim kompanijama priliku da integriraju proizvodnju i druge korporativne funkcije diljem svijeta. Širenje međunarodne proizvodnje, smanjenje troškova transporta i komunikacije je ustvari i dovelo do rasta FDI u razdoblju od 1980. do 2000. godine.⁶⁰ Također, trend povećanja se nastavio i u ovome stoljeću sve do 2015. godine. U 2003. godini imamo pad na 551 milijardu američkih dolara, pad za 39 milijardi dolara u odnosu na

⁵⁹ UNCTAD, *World Investment report 2002: Transnational Corporations and Export*, [website], 2002., dostupno na: https://unctad.org/en/Docs/wir2002_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)

prethodnu 2002. godinu. Predviđanja prema World Investment Reportu ukazuju na povećanja prekograničnih spajanja i preuzimanja i taj rast dovodi do povećanja inozemnih izravnih ulaganja u 2004., 2005., 2006 i 2007. godini. U 2007. godini imamo drugi najveći iznos inozemnih izravnih ulaganja, a prema WIR (2008) ⁶¹, to je većinom radi snažnog ekonomskog rasta i visokih performansi kompanija.

Grafikon 12: Priljevi FDI na globalnoj razini od 1970. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Grafikon 13 nam prikazuje pobliže priljeve inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Na grafikonu možemo primijetiti da se priljevi inozemnih izravnih ulaganja povećavaju od 2005. do 2007. godine. Posljedice krize koja se dogodila 2008. godine vide se i kod inozemnih izravnih ulaganja. Investicije su se smanjile s 1,9 bilijuna američkih dolara u 2007. godini na 1,5 bilijuna američkih dolara u 2008. godini. Također, 2007. godina je druga po visini ulaganja u razdoblju od

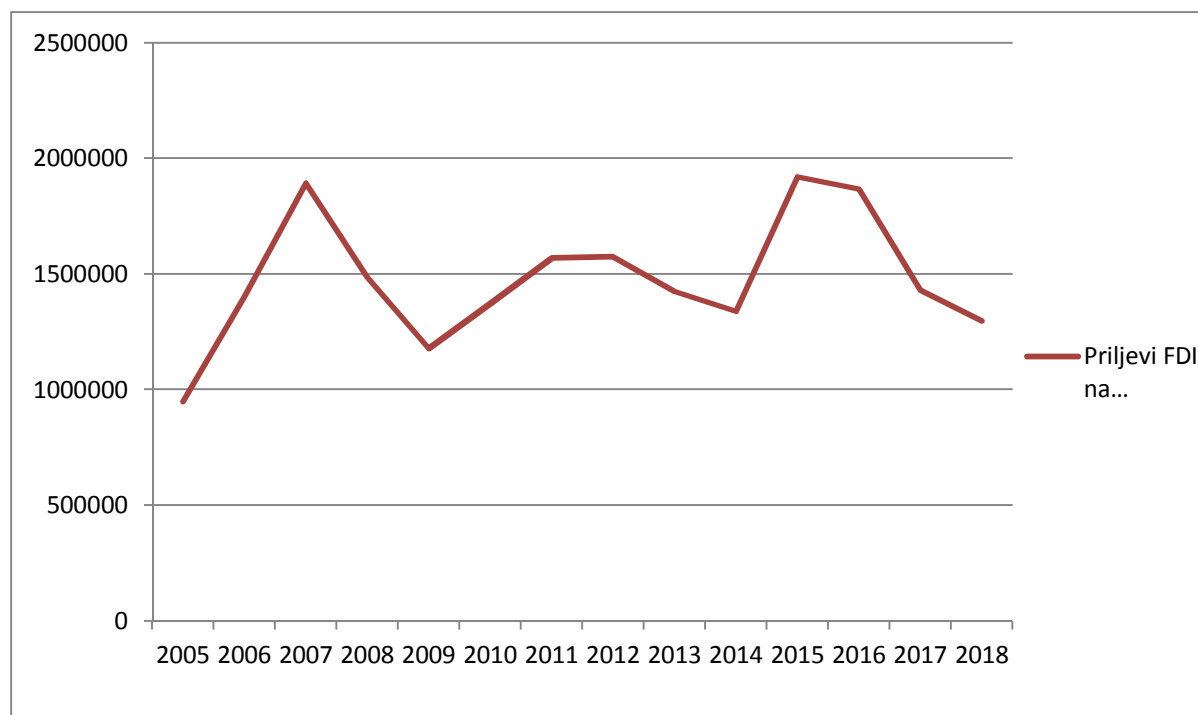
⁶¹ UNCTAD, *World Investment Report 2008: Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*, [website], 2008., dostupno na: https://unctad.org/en/Docs/wir2008_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)

1970. do danas. Zatim ubrzo nakon toga slijedi smanjenje u 2008. i 2009. godini kada iznose 1,2 bilijuna američkih dolara. U 2010., 2011., 2012. godini imamo povećanje priljeva FDI, nakon čega slijedi blago smanjenje u 2013. i 2014. godini. Najveći iznos priljeva FDI u promatranome razdoblju bio je u 2015. godini kada su iznosili 1,9 bilijuna američkih dolara, a nakon toga se smanjuju i u 2018. godini iznose 1,3 bilijuna američkih dolara. Usred financijske i ekonomske krize globalni priljevi inozemnih izravnih ulaganja pali su s visokih 1,9 bilijuna dolara u 2007. na 1,5 bilijuna dolara u 2008. godini, pad od 14%. Smanjenje se nastavilo i u 2009., s dodatnim zamahom: podaci za 96 zemalja sugeriraju da su se u prvom tromjesečju 2009. godine, priljevi smanjili za dodatnih 44%. Spor oporavak očekivao se i u 2010., ali i ubrzanje u 2011. što se i dogodilo. Kriza je također promijenila investicijsko okruženje, s udjelom razvijenih zemalja i zemalja u tranziciji u globalnim inozemnim izravnim ulaganjima koja se povećavaju za 43% u 2008. Pad na globalnoj razini u 2008. je bio različit među trima glavnim ekonomskim grupacijama - razvijenim zemljama, zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama jugoistočne Europe i Zajednice nezavisnih država (CIS). U razvijenim zemljama je zbog financijske krize došlo do pada priljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2008. godini, dok su zemlje u tranziciji nastavile rasti. Čini se da ta geografska razlika završila krajem 2008. ili početkom 2009. godine jer podaci ukazuju na opći pad svih ekonomskih skupina. Za smanjenje priljeva inozemnih izravnih ulaganja od 29% u razvijenim zemljama u 2008. godini najviše je zaslužno smanjenje prekograničnih prodaja spajanja i preuzimanja koja su pala za 39% nakon petogodišnjeg buma završenog 2007. godine. U Europi, prekogranični poslovi spajanja i preuzimanja pali su za 56%, a u Japanu za 43%. Svjetski ugovori tj. oni s transakcijskom vrijednošću višom od milijarde dolara bili su posebno pogođeni krizom. Krajem 2008. i početkom 2009. zabilježena su značajna smanjenja svih triju komponenti priljeva inozemnih izravnih ulaganja: kapital, investicije, ostali kapital (uglavnom unutar poduzeća) i reinvestirane zarade.⁶² Uz to, dolazi i do pada prekograničnih spajanja i preuzimanja. Najveća razina od globalne financijske i ekonomske krize bila je u 2015. godini, no taj rast nije bio ravnomjerno raspoređen na sve države. Ukratko, to je zabrinjavajuće za daljnji razvoj koji treba biti usmjeren prema održivom razvoju. Dio rasta inozemnih izravnih ulaganja bio je rezultat korporativnih rekonfiguracija. Te transakcije često uključuju

⁶² UNCTAD, *World Investment Report 2010: Investing in a low carbon economy*, [website], 2010., https://unctad.org/en/Docs/wir2010_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

velika kretanja u bilanci plaćanja, ali malo promjene u stvarnosti. Diskontiranje tih velikih korporativnih rekonfiguracija podrazumijeva umjereniji porast oko 15 posto u tijekovima inozemnih izravnih ulaganja na svjetskoj razini.⁶³

Grafikon 13: Priljevi FDI na globalnoj razini u razdoblju od 2005. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

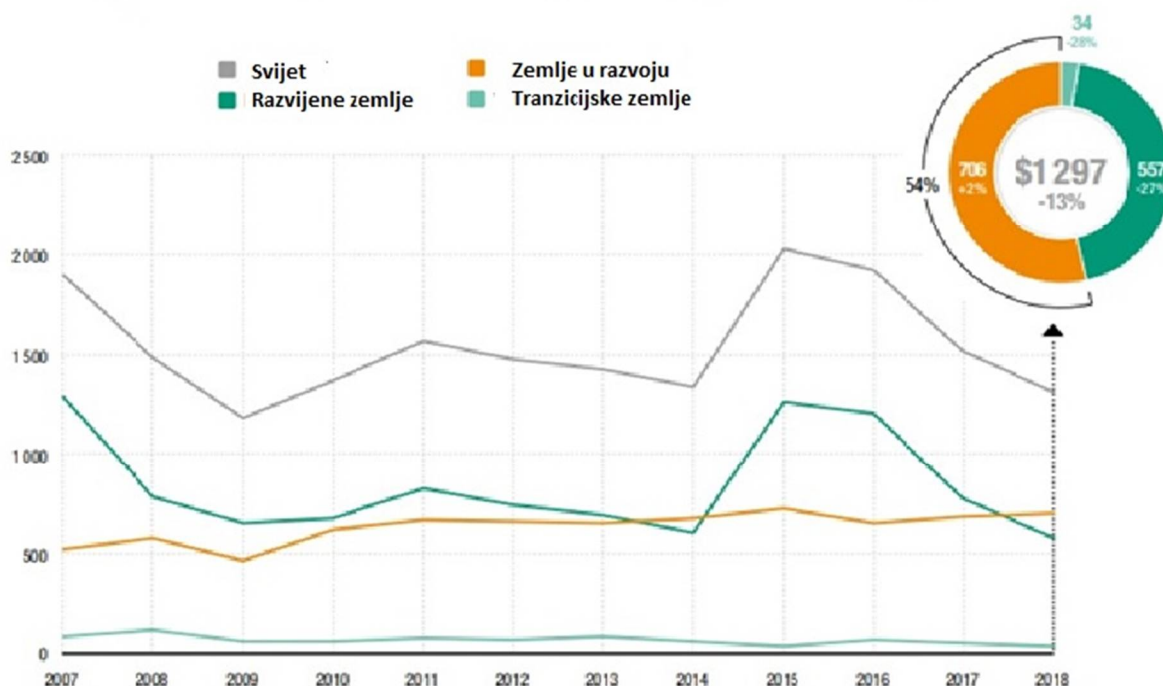
Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Na Slici 1 možemo vidjeti priljeve FDI na svjetskoj razini i po skupinama zemalja u razdoblju od 2005. do 2018. godine. Tijekovi izravnih inozemnih ulaganja (FDI) na svjetskoj razini su nastavili svoj pad u 2018., kada su se smanjili za 13 posto na 1,3 bilijuna dolara od revidiranih 1,5 bilijuna dolara u 2017. godini. Kao što smo vidjeli na prethodnim grafovima i ovdje možemo vidjeti treći uzastopni pad izravnih stranih ulaganja - uglavnom zbog velikih repatrijacija akumuliranih dobiti multinacionalnih poduzeća SAD-a (MNE) u prva dva tromjesečja 2018. nakon poreznih reformi koje su

⁶³ UNCTAD, *World Investment Report 2015: Reforming international investment governance*, [website], 2015., https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

uvedene krajem 2017. i zbog nedovoljne naknade u drugoj polovici godine. Pad se dogodio unatoč 18-postotnom porastu prekograničnih spajanja i preuzimanja (M & As) (sa 694 milijarde dolara u 2017. na 816 milijardi dolara u 2018.). Negativan trend također je prisutan za razliku od 41-postotnog skoka u najavljenim vrijednostima greenfield investicija (sa 698 milijardi dolara na 981 milijardu dolara). Tijekovi inozemnih izravnih ulaganja naglo su se smanjili u razvijenim zemljama i gospodarstvima u tranziciji, dok su tijekom za zemlje u razvoju ostali stabilni, čak rastu za 2 posto. Kao rezultat toga, razvijena gospodarstva su činila udio globalnih inozemnih izravnih ulaganja (na 54% u 2018.), od 46 posto u 2017. Repatrijacije dobiti SAD-a u inozemstvu smanjile su se u drugoj polovici godine 2018. godine. Ukidanje poreznih obveza na akumuliranu dobit američkih multinacionalnih kompanija možda je pridonijelo porastu preuzimanja i spajanja koji je zabilježen u posljednjem tromjesečju, ograničavajući smanjenje inozemnih izravnih ulaganja na svjetskoj razini, nakon procjena temeljenih na prvih šest mjeseci da će se godišnji priljevi smanjiti za više od 40 posto.⁶⁴

Slika 1: Priljevi FDI na svjetskoj razini i po skupinama zemalja u razdoblju od 2005. do 2018. godine (mlrd. američkih dolara i %)

⁶⁴ UNCTAD, *World Investment Report 2019: Special economic zones*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

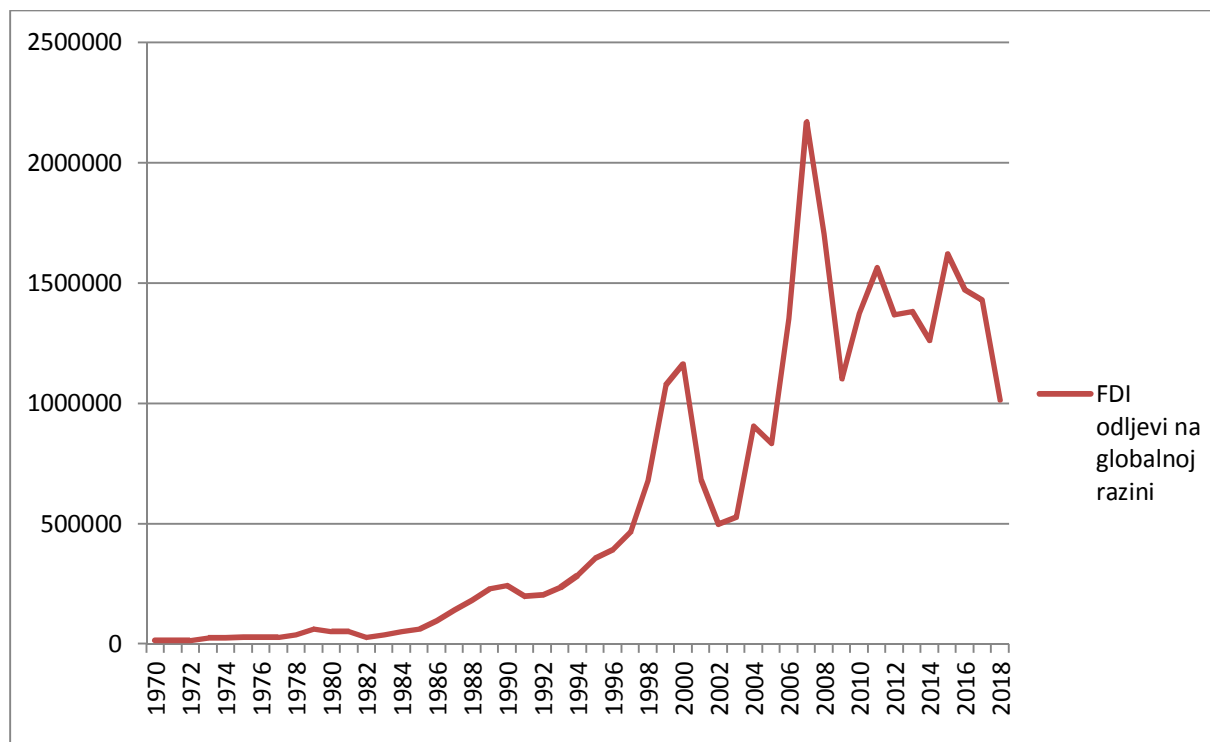
Izvor: UNCTAD, *World Investment Report 2019: Special economic zones*, [website], 2019.,

https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Sljedeća dva grafikona nam prikazuju odljeve FDI na globalnoj razini. Grafikon 14 prikazuje odljeve inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju od 1970. do 2018. godine. Na grafu možemo primijetiti povećanje odljeva FDI od 1970. s 14,1 milijarde USD do 1980. godine kada oni iznose 52 milijarde USD. U razdoblju od 1992. do 2000. godine također vidimo povećanje s 203 milijarde USD na 1,2 bilijuna USD, nakon čega slijedi smanjenje na čak 497 milijardi USD. U 2000. godini odljevi inozemnih izravnih ulaganja iznose 1,2 bilijuna USD nakon čega su se gotovo prepolovili na 683 milijarde USD. Pad inozemnih izravnih ulaganja u 2001. godini odražava usporavanje svjetskog gospodarstva. Više od desetak zemalja, uključujući i tri najveće ekonomije, pale su u recesiju. Događaj koji se dogodio 11. rujna 2001. i koji je povezan s terorističkim napadima možda je i doveo do daljnjeg smanjenja izravnih stranih ulaganja. Dolazi do slabljenja povjerenja u zemlje gdje se napad dogodio. Sličan je uzorak postojao i kasnih 1980-ih i ranih 1990-ih, te 1982-1983.⁶⁵

Grafikon 14: Odljevi FDI na globalnoj razini od 1970. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

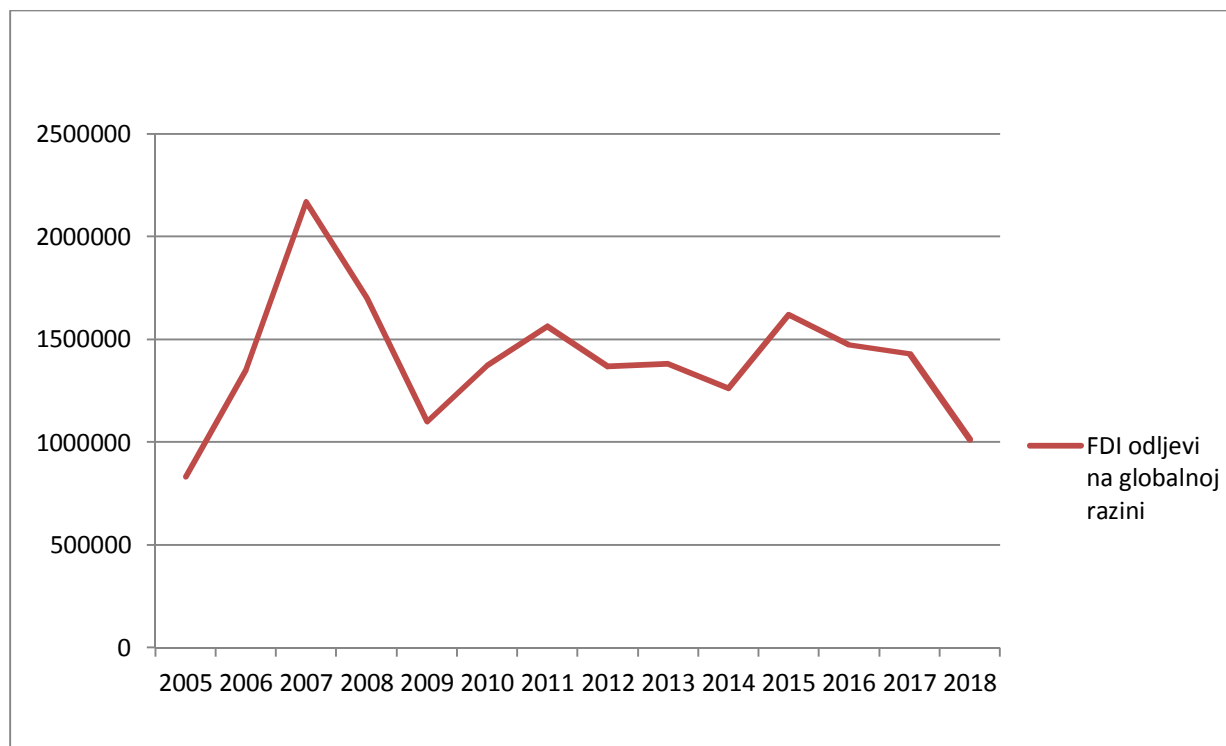
⁶⁵ UNCTAD, *World Investment Report 2002: Transnational Corporations and Export*, [website], 2002., https://unctad.org/en/Docs/wir2002_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Na grafikonu 15 možemo pobliže vidjeti razdoblje od 2005. do 2018. godine. U promatranome razdoblju najveći iznos odljeva inozemnih izravnih ulaganja bio je netom prije krize u 2007. godini kada je taj broj dosegao 2 bilijuna USD. Nakon toga vidimo oscilacije u promatranome razdoblju. Zadnje tri godine odljevi inozemnih izravnih ulaganja su se smanjili i iznose 1 bilijun USD u 2018. godini.

Grafikon 15: Odljevi FDI na globalnoj razini od 2005. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

4.1.2. Neto prekogranična spajanja i preuzimanja po sektorima

Vrijednost neto prekograničnih M&A (mergers and acquisitions) povećala se na 816 milijardi dolara u 2018. godini što je povećanje od 18 posto u odnosu na 2017. godinu. Povećanje je rezultat sklapanja ugovora velikih iznosa, posebno u kemijskoj industriji i uslužnom sektoru, dok se ukupni broj ugovora su smanjio.

U sljedećoj tablici možemo vidjeti vrijednosti prekograničnih spajanja i preuzimanja u primarne djelatnosti u razdoblju od 2009. do 2018. godine. Iz tablice možemo vidjeti smanjenja u 2012., 2013., 2015., i 2017. godini. Najveće smanjenje možemo vidjeti 2013. godine što je posljedica smanjenja preuzimanja i spajanja u rudarstvu, vađenju kamena i nafte te također smanjenje u 2017. godini u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Također, iznos spajanja i preuzimanja u području rudarstva, vađenja kamena i nafte u 2018. iznosi 30 milijardi USD te se povećao u odnosu na zadnjih šest godina. Iznos prekograničnih spajanja i preuzimanja u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva se smanjuje u 2018. godini za 860 milijuna. Ulaganja u primarni

sektor su smanjena zbog planiranih kapitalnih izdataka kao odgovor na smanjenje cijena roba, kao i naglog pada reinvestirane dobiti.

Tablica 2: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u primarne djelatnosti od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

Column1	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ukupno	287 617	347 094	553 442	328 224	262 517	428 126	735 126	886 901	693 962	815 726
Primarni sektor	27 914	46 838	93 254	3 309	-52 580	13 319	7 700	9 324	-2 174	29 612
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1 784	408	366	-1 423	307	-225	7 633	125	-1 011	-860
Rudarstvo, eksploatacija kamena i nafte	26 130	46 430	92 888	4 732	-52 887	13 544	66	9 199	-1 163	30 471

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 10. Value of cross-border M&A purchases, by sector/industry*, [website], 2019c, <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

Iz Tablice 3 možemo vidjeti kako se neto vrijednost prekograničnih M&A zadnje dvije godine smanjuje s 398 milijardi USD u 2016. godini što je ujedno i najveći iznos u promatranome razdoblju na 242 milijarde USD u 2018. godini. Također iz tablice možemo vidjeti pad neto prekograničnih spajanja i preuzimanja u djelatnosti prerađivačke industrije u 2012. i 2013. godini. Zadnje dvije godine možemo vidjeti povećanje u industrijama kemikalija i kemijskih proizvoda, lijekova, metala i metalnih proizvoda, motornih vozila i ostale opreme za transport te nemetalnih mineralnih proizvoda dok se kod ostalih industrija kao što su koks, nafta i nuklearna goriva iznos smanjuje. Zanimljivo je povećanje ulaganja u industriju lijekova na 147 milijardi u 2015. a zatim njezino smanjenje kroz godine te također naglo povećanje industrije koksa, nafte i nuklearnih goriva na 67 milijardi u 2016. te zatim negativni predznak u naredne dvije godine.

Tablica 3: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u djelatnosti prerađivačke industrije od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

	▼ 2009	▼ 2010	▼ 2011	▼ 2012	▼ 2013	▼ 2014	▼ 2015	▼ 2016	▼ 2017	▼ 2018	▼
Proizvodni sektor	38 142	127 792	222 833	137 818	108 351	188 855	367 676	398 243	270 808	242 276	
Hrana, pića i duhan	-467	33 620	31 541	31 671	40 207	30 121	28 055	121 471	75 237	40 314	
Tekstil, odjeća i koža	548	2 983	2 449	2 508	1 883	1 037	-12 267	3 405	2 055	1 223	
Drvo i proizvodi od drveta	225	382	118	216	473	583	461	-20	52	999	
Papir i proizvodi od papira	1 200	8 006	3 630	3 373	2 281	2 515	2 044	3 241	5 630	1 543	
Izdavaštvo i tisak	30	906	-112	65	61	239	220	50	1 370	295	
Koks, naftni derivati i nuklearno gorivo	-844	-8 802	-2 673	-3 748	-2 049	-17 902	8 104	67 771	-10 310	-3 249	
Kemikalije i kemijski proizvodi	6 917	8 541	34 649	21 668	14 141	29 712	22 838	40 118	74 265	113 273	
Lijekovi	19 499	38 333	55 053	19 817	21 443	48 389	147 808	106 162	18 518	44 724	
Proizvodi od gume i plastike	-285	127	1 367	570	381	2 457	1 714	2 948	2 983	2 581	
Metal i proizvodi od metala	2 748	5 075	18 375	9 705	234	47 567	11 210	-2 603	-3 236	4 737	
Električna i elektronička oprema	4 713	11 758	39 440	26 821	13 682	16 288	39 897	31 843	43 712	10 513	
Motorna vozila i ostala transportna oprema	73	6 737	10 899	4 902	1 449	8 193	22 899	-9 442	2 511	4 613	
Nemetalne mineralne sirovine	-567	5 198	1 663	755	3 622	2 098	25 537	8 895	2 288	6 575	
Strojevi i oprema	1 814	5 910	14 564	12 836	7 754	10 647	-1 045	15 395	53 428	7 983	
Proizvodnja namještaja	45	1	1 976	106	59	757	20 529	3 389	768	444	
Ostala proizvodnja	2 495	7 038	9 894	6 555	2 729	6 153	49 672	5 618	1 538	5 708	

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 10. Value of cross-border M&A purchases, by sector/industry*, [website], 2019c, <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

U Tablici 4 možemo vidjeti vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u uslugama u razdoblju od 2009. do 2018. godine te možemo primijetiti da se one konstantno povećavaju od 2012. godine. U 2010. godini imamo smanjenje neto vrijednosti, a to je posljedica smanjenja spajanja i preuzimanja u uslugama poput električne energije, plina i vode, građevinarstva te javne uprave i obrane. Najveće povećanje neto vrijednosti spajanja i preuzimanja možemo vidjeti u uslugama poput financija, poslovnih usluga, informacija i komunikacije te trgovine. U 2018. godini najviše se ulaže u financije s čak 337 milijardi USD. Kao što možemo primijetiti iz tablica, usluge su vodeće prema vrijednostima prekograničnih spajanja i preuzimanja i trend povećanja usluga je prisutan zadnjih 7 godina, točnije od 2013. godine.

Tablica 4: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u uslugama od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara)

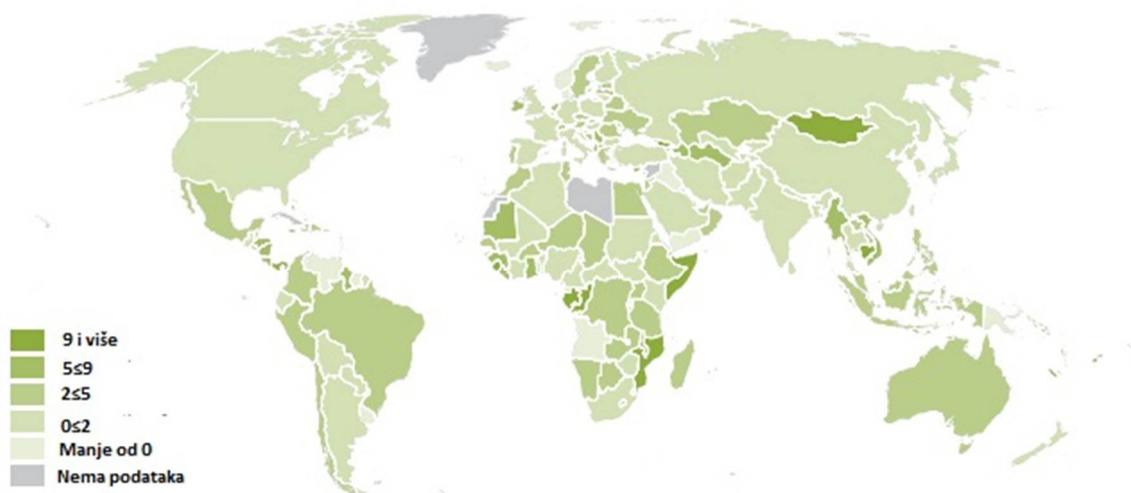
	▼ 2009 ▼	▼ 2010 ▼	▼ 2011 ▼	▼ 2012 ▼	▼ 2013 ▼	▼ 2014 ▼	▼ 2015 ▼	▼ 2016 ▼	▼ 2017 ▼	▼ 2018 ▼
Uslužni sektor	221 562	172 464	237 355	187 097	206 746	227 952	359 750	479 334	425 328	543 838
Struja, plin i voda	44 246	-14 841	6 758	3 128	8 860	16 516	-1 885	42 363	7 911	8 887
Građevinarstvo	-2 561	-2 001	-1 575	2 774	4 878	-137	3 851	365	1 025	3 180
Trgovina	3 821	6 104	6 412	23 188	5 989	29 234	2 260	18 553	13 895	30 809
Djelatnosti smještaja i prehrane	354	867	684	-1 847	898	16 267	2 965	5 708	1 048	3 935
Prijevoz i skladištenje	3 651	7 637	6 595	9 129	3 479	6 570	17 551	45 759	52 934	27 214
Informacije u komunikacija	38 880	19 306	22 954	17 417	23 641	-77 063	15 849	30 869	27 904	80 900
Financije	125 835	138 016	168 033	113 475	131 210	190 276	265 274	264 825	247 165	337 003
Poslovne usluge	7 773	16 864	28 423	18 839	27 112	38 868	47 058	55 218	62 320	44 077
Javna administracija i javna obrana	-594	-4 303	-288	-1 165	-1 984	-2 038	-878	690	-2 131	-4 146
Obrazovanje	51	310	112	317	-942	-9	1 091	-348	25	122
Zdravstvene i socijalne usluge	187	3 815	729	954	2 636	3 156	682	13 600	8 315	299
Umjetnost, zabava i rekreacija	-77	635	526	275	647	6 042	5 978	1 589	973	11 280
Ostale uslužne djelatnosti	-3	55	-9	615	321	269	-46	143	3 945	275

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 10. Value of cross-border M&A purchases, by sector/industry*, [website], 2019c, <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

4.1.3. Trendovi i globalna kretanja inozemnih izravnih ulaganja (2017. godina)

U nastavku će biti provedena analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja na svjetskoj razini u 2017. godini. Na Slici 2 prikazani su priljevi inozemnih izravnih ulaganja u % BDP-a i njihova razina u 2017. godini.

Slika 2: FDI priljev u 2017. godini (u % BDP-a)

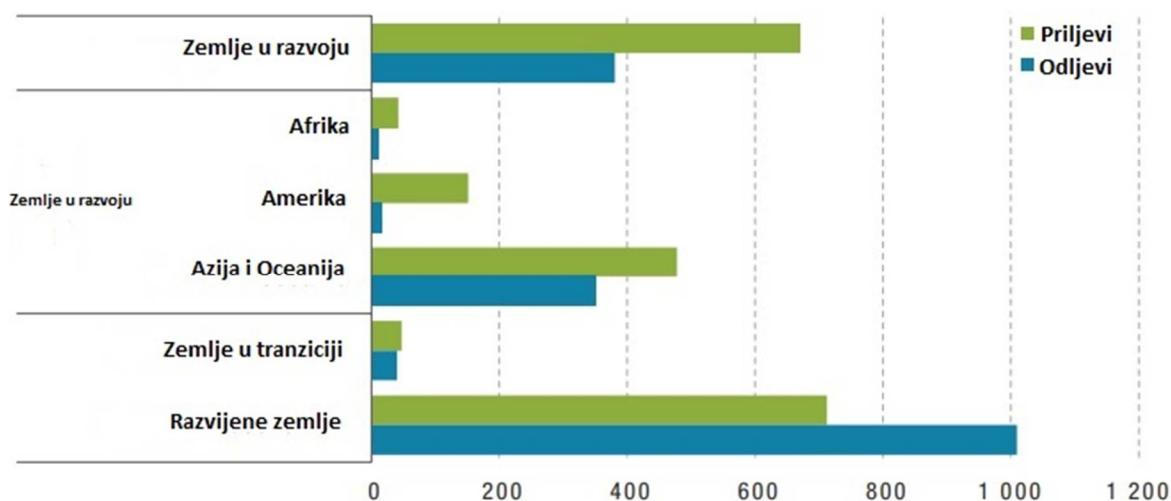
Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.).

U 2017. godini priljevi izravnih stranih ulaganja (FDI) na svjetskoj razini smanjeni su za 23 posto u odnosu na prethodnu godinu na 1,43 bilijuna USD. Dakle, nakon što su dosegli vrhunac od 1,92 bilijuna USD u 2015. godini, ulaganja se vraćaju na razinu iz 2013. godine.

U Sjevernoj Americi i većini dijelova Europe priljevi izravnih stranih ulaganja iznosili su manje od 2 posto BDP-a. Za većinu drugih dijelova svijeta priljevi su bili veći. Međutim, zabilježeni su negativni priljevi izravnih stranih ulaganja, koji ukazuju na dezinvestiranje u nekim gospodarstvima koja trenutno doživljavaju političku nestabilnost, kao što su Venezuela i Jemen. Negativni priljevi izravnih stranih ulaganja također su zabilježeni u nekim bogatijim gospodarstvima, kao što su Norveška i Danska.

U zemljama u razvoju priljevi izravnih stranih ulaganja iznosili su 671 milijardu USD, što je gotovo dvostruko više nego odljevi izravnih stranih ulaganja (381 milijardu USD). Zemlje u razvoju u Aziji i Oceaniji su imale više od dvije trećine svih priljeva ekonomija u razvoju i više od 90 posto njihovih odljeva. Nasuprot tome, razvijena gospodarstva stvorila su više izravnih stranih ulaganja nego što su ih primila. U 2017. zabilježili su priljeve od 712 milijardi USD i odljeve od 1 bilijuna USD.

Grafikon 16: FDI priljevi i odljevi, 2017. godina (mlrd. američkih dolara)

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.).

U 2017. udio razvijenih ekonomija u globalnim inozemnim izravnim stranim ulaganjima ostao je nepromijenjen na 71 posto. Tijekom posljednje dvije godine, razvijena gospodarstva u Americi su računala na sve veći udio. Njihov se udio povećao s 20 posto u 2015. na 29 posto u 2017. godini, čime postiže isti udio kao i Europa. Na strani primatelja, Azija i Oceanija ojačali su svoju poziciju glavnog domaćina izravnih stranih ulaganja u zemljama u razvoju, stvarajući tako trećinu izravnih stranih ulaganja na svjetskoj razini. Udio američkih zemalja u razvoju povećao se sa 7 posto u 2016. na 11 posto, dok je udio zemalja Afrike ostao na 3 posto.

Tablica 5: Tijekovi inozemnih izravnih ulaganja po grupama zemalja u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP-a)

Grupe zemalja	Priljevi				Odljevi			
	(mlrd. USD)		(% BDP)		(mlrd. USD)		(% BDP)	
	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017
Svijet	1 575	1 430	2.1	1.8	1 370	1 430	1.8	1.8
Zemlje u razvoju	652	671	2.4	2.1	363	381	1.4	1.2
Zemlje u razvoju: Afrika	52	42	2.2	1.9	12	12	0.6	0.6
Zemlje u razvoju: Amerika	190	151	3.2	2.6	42	17	0.7	0.3
Zemlje u razvoju: Azija i Oceanija	409	478	2.2	2.0	308	351	1.7	1.5
Zemlje u tranziciji	65	47	2.2	2.2	33	40	1.2	2.0
Razvijene zemlje	858	712	1.9	1.5	974	1 009	2.2	2.2

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.).

U Tablici 5 možemo vidjeti da su se priljevi izravnih inozemnih ulaganja povećali u 2017. godini u odnosu na 2012. godinu u zemljama u razvoju, od toga povećanje bilježi Azija i Oceanija, dok smanjenje bilježe afričke zemlje i Amerika. Zemlje u tranziciji i razvijene zemlje bilježe smanjenje inozemnih izravnih ulaganja u 2017. godini u odnosu na 2012. godinu. Odljevi su se povećali u svim skupinama zemalja, osim u Americi i Africi koja stagnira.

Tablica 6: Stanje izravnih inozemnih ulaganja po skupinama gospodarstava u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP-a)

Grupe zemalja	Priljevi				Odljevi			
	(mlrd. USD)		(% BDP)		(mlrd. USD)		(% BDP)	
	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017
Svijet	22 877	31 524	31	39	22 786	30 838	31	39
Zemlje u razvoju	7 365	10 353	27	33	4 046	6 898	15	22
Zemlje u razvoju: Afrika	658	867	28	39	177	366	8	18
Zemlje u razvoju: Amerika	1 896	2 194	32	38	631	813	11	14
Zemlje u razvoju: Azija i Oceanija	4 811	7 292	26	31	3 238	5 720	17	24
Zemlje u tranziciji	726	840	25	39	374	442	13	22
Razvijene zemlje	14 787	20 331	33	44	18 365	23 498	41	51

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.)

Tablica 7: Priljevi izravnih inozemnih ulaganja, 20 glavnih ekonomija primatelja u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP)

Popis zemalja	Priljevi	
	(mlrd. USD)	(% BDP)
SAD	275	1.4
Kina	136	1.1
Kina, Hong Kong SAR	104	30.5
Brazil	63	3.0
Singapur	62	20.0
Nizozemska	58	7.0
Francuska	50	1.9
Australija	46	3.3
Švicarska, Lihtenštajn	41	6.0
Indija	40	1.6
Britanski Djevičanski otoci	38	3 967.8
Kajmanski otoci	37	935.9
Njemačka	35	0.9
Meksiko	30	2.6
Irska	29	8.7
Rusija	25	1.6
Kanada	24	1.5
Indonezija	23	2.3
Španjolska	19	1.5
Izrael	19	5.4

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.).

Prema Tablici 7 možemo vidjeti da su među prvih deset zemalja domaćina po priljevima inozemnih izravnih ulaganja u 2017. godini: Sjedinjene Američke Države, Kina, Kina Hong Kong SAR, Brazil, Singapur, Nizozemska, Francuska, Australija, Švicarska i Indija. Vodeće su Sjedinjene Američke Države s čak 275 milijardi dolara. Pri dnu tablice nalaze se Indonezija, Španjolska i Izrael. Kao što možemo primijetiti sve ove zemlje su visokorazvijene. Što se tiče Britanskih djevičanskih otoka i

Kajmanskih otoka, one imaju visok udio FDI u postotku BDP-a, to je dijelom zato što su porezne oaze (vrijedi i za odljeve FDI).

Tablica 8: Odljevi izravnih inozemnih ulaganja, 20 najvećih zemalja ulagača u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP)

Popis zemalja	Odljevi	
	(mlrd. USD)	(% BDP)
SAD	342	1.8
Japan	160	3.3
Kina	125	1.0
Velika Britanija	100	3.8
Kina, Hong Kong SAR	83	24.2
Njemačka	82	2.2
Kanada	77	4.7
Britanski Djevičanski otoci	71	7 321.6
Francuska	58	2.2
Luksemburg	41	66.9
Španjolska	41	3.1
Rusija	36	2.3
Koreja	32	2.1
Kajmanski otoci	30	759.3
Singapur	25	8.0
Švedska	24	4.5
Nizozemska	23	2.8
Belgija	21	4.2
Tajland	19	4.3
Irska	19	5.6

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.).

Tablica 8 nam prikazuje odljeve inozemnih izravnih ulaganja iz 20 najvećih zemalja ulagača. Prema Tablici među prvih 10 zemalja nalaze se: Sjedinjene Američke Države, Japan, Kina, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kina (Hong Kong SAR), Njemačka, Kanada, Britanski djevičanski otoci, Francuska i Luxemburg. Također kao i kod priljeva, ovdje vodi SAD s 342 milijarde dolara. Pri dnu tablice su Belgija, Tajland i Irska. Možemo primijetiti da među prvih 10 u odnosu na priljeve sada nema Brazila, Singaporea, Nizozemske, Australije, Švicarske i Indije.

4.2. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim zemljama

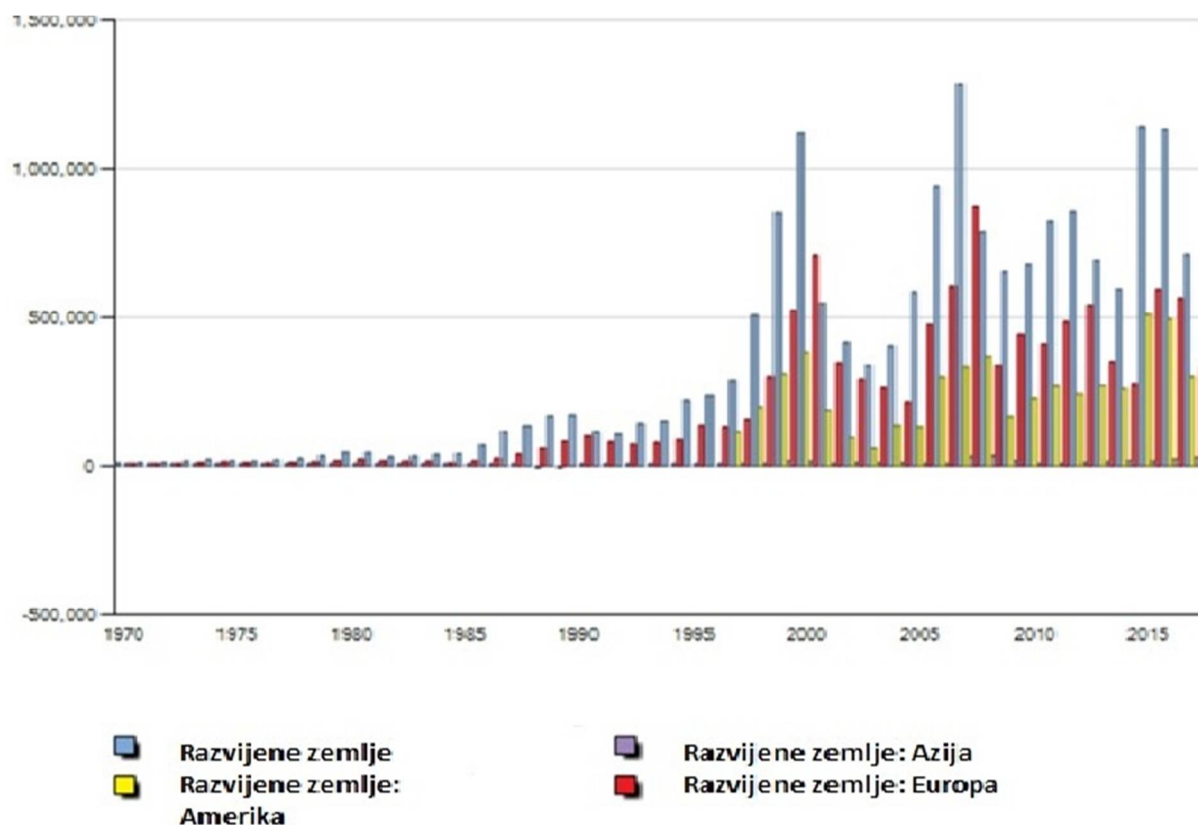
4.2.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim zemljama

Razvijenim zemljama smatraju se članice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) (osim Meksika, Republike Koreje i Turske), uz nove zemlje članice Europske Unije koje nisu članice OECD-a (Bugarska, Cipar, Estonija, Latvija, Litva, Malta, Rumunjska i Slovenija), te Andora, Izrael, Lihtenštajn, Monako i San Marino. Zemljama u tranziciji smatraju se zemlje Jugoistočne Europe i Zajednice nezavisnih država. Zemljama u razvoju smatraju se općenito sve ekonomije koje nisu gore navedene. Za potrebe statistike, podaci za Kinu ne uključuju posebnu upravnu regiju Hong Kong (Hong Kong SAR), Macao posebnu upravnu regiju (Makao SAR) i Tajvansku provinciju Kine.⁶⁶

Grafikon 17 nam prikazuje priljeve inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju od 1970. do 2017. godine. Iz grafa možemo iščitati da je Europa vodeća prema priljevima inozemnih izravnih ulaganja, zatim slijedi Amerika i na zadnjem mjestu je Azija. Najviša ukupna vrijednost priljeva inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim državama bila je 2007. godine i iznosila je 1,2 bilijuna 284 USD dok je predvodila Europa s 874 milijarde USD. Najniže vrijednosti nalazimo kod Azije.

⁶⁶ UNCTAD, *World Investment Report 2019: Special economic zones*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

Grafikon 17: Priljevi inozemnih izravnih ulaganja od 1970. do 2017. godine u razvijenim zemljama (milijuni američkih dolara)

Izvor: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Iz tablice 9 možemo primijetiti naglo povećanje priljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2007. godini te zatim pad u 2008. godini za 29 posto. Uglavnom je to radi smanjenja prekograničnih spajanja i preuzimanja koji su se smanjili za 39 posto u 2007. nakon petogodišnjeg povećanja. Tijekovi priljeva inozemnih izravnih ulaganja u razvijena gospodarstva dodatno su se povećali u 2016., nakon značajnog rasta u prethodnoj 2015. godini. Priljevi su porasli za 5 posto na 1 bilijun američkih dolara. Pad inozemnih izravnih stranih ulaganja u Europi bio je većinom zbog skromnog rasta u Sjevernoj Americi i značajnog porasta u drugim razvijenim gospodarstvima. Udio razvijenih zemalja u priljevima inozemnih izravnih ulaganja na svjetskoj razini

porastao je na 59 posto. Također iz tablice možemo iščitati da su najveći porast nakon krize bilježile zemlje Amerike u 2015. godini od čak 511 milijardi USD. Povećanje inozemnih izravnih ulaganja u razvijenim zemljama u 2016. godini uglavnom je potaknuto tijekovima dioničkih ulaganja, koja i dalje pokazuju povećanje iako s manje dinamike nego prethodne 2015. godine. Trend smanjenja nastavlja se i u 2017. godini što je većinom posljedica povratka na prethodne razine u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, nakon povećanja u 2016. Također dolazi do smanjenja FDI prema sektorima, sporijeg povećanja međunarodne proizvodnje i međunarodne razmjene.

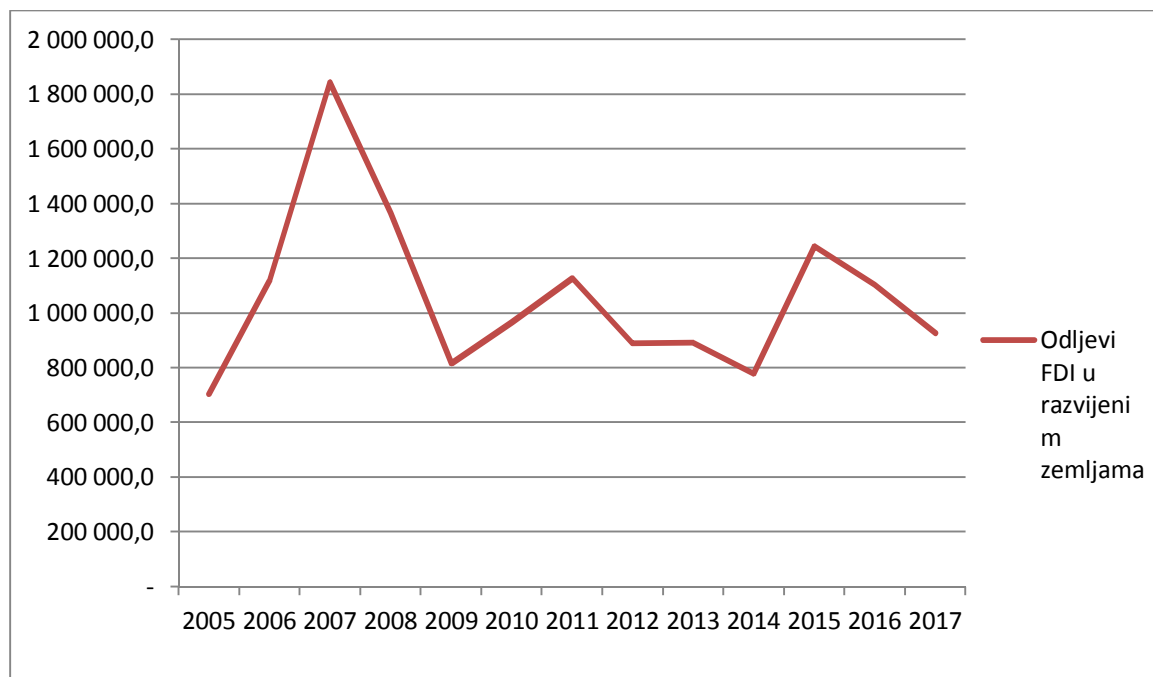
Tablica 9: Priljevi FDI na svjetskoj razini i u razvijenim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
SVIJET	948933	1403548	1893815	1485205	1179064	1371919	1567677	1574712	1425377	1338532	1921306	1867533	1429807
Razvijene zemlje	586804,5	941412,8	1284171	789769,6	656281,2	679764	824391,3	858262,9	693153,7	596699,1	1141251	1133245	712382,9
Razvijene zemlje: Amerika	130508,3	297690,9	333383,2	367996,7	166233,3	226736,4	269244,6	242193,3	270877,2	260663,8	511224,4	494350,4	299336,8
Razvijene zemlje: Azija	7594,03	7890,035	31347,13	34699,82	16545,37	5733,099	6894,86	10749,07	14146,04	18078,87	14645,32	23291,22	29383,83
Razvijene zemlje: Europa	475792,1	605811,8	874371,3	337042,9	440908,6	410560,7	485082,2	542242,1	349502,5	274550,2	595162,7	564936,8	333722,3

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)

Na grafikonu 18 možemo vidjeti vrijednosti odljeva inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju od 2005. do 2017. godine. Možemo primijetiti da su odljevi izrazito visoki 2007. godine te iznose 1,8 bilijun USD, netom prije krize, a nakon toga dolazi do naglog pada i u 2009. godini oni iznose 820 milijardi USD. U razdoblju od 2011. do 2014. se smanjuju, a u 2015. se ponovno povećavaju te iznose 1,2 bilijun USD. Od 2016. godine imamo smanjenje odljeva inozemnih izravnih ulaganja

Grafikon 18: Odljevi FDI u razvijenim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 2. FDI outflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019b, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

4.3. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u zemljama u razvoju

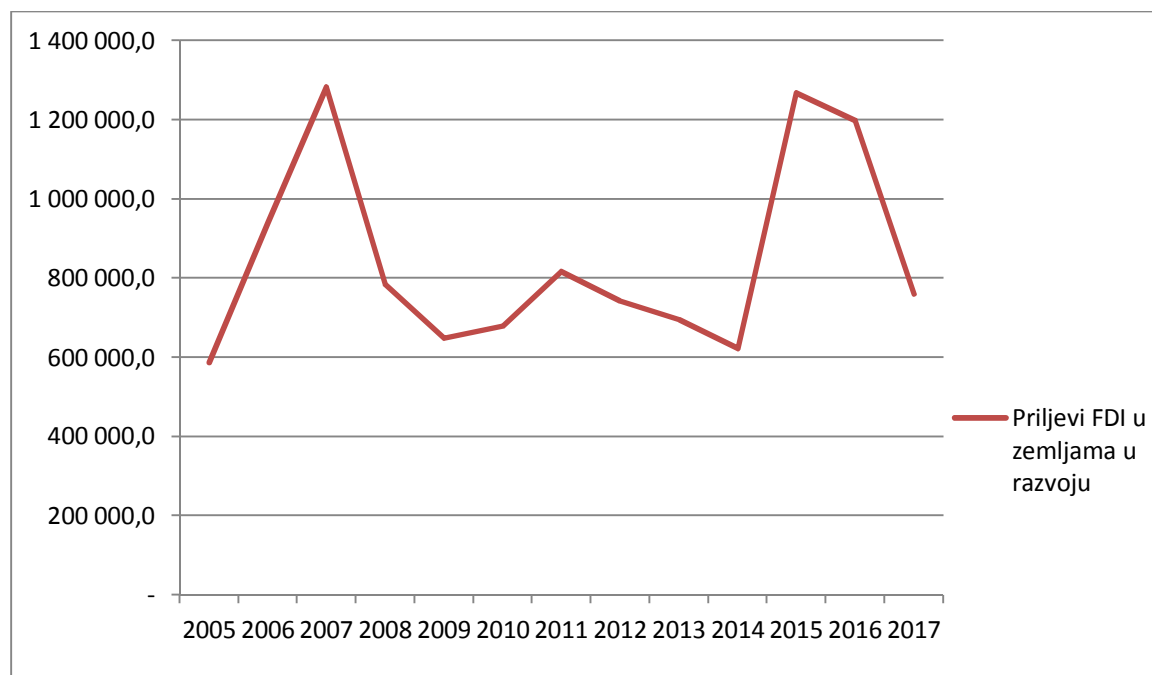
4.3.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u zemljama u razvoju

Povećanje tijekova FDI zabilježeno je krajem 1980-tih godina kada su zemlje u razvoju širom svijeta otvorile svoje ekonomije međunarodnoj razmjeni roba i kapitala te postale značajniji primatelji, a kasnije i davatelji FDI.⁶⁷ Do tada su razvijene zemlje bili glavni primatelji FDI budući da su imale slabije ili manji broj kontrola i ograničenja slobodnome kretanju kapitala, ali i stoga što su ulazak inozemnih investitora većim dijelom određivali čimbenici poput veličine tržišta, makroekonomske stabilnosti i slično. U prvoj polovici 2008. zemlje u razvoju su bolje prošle globalnu financijsku krizu od razvijenih zemalja jer su njihovi financijski sustavi bili manje povezani s teško pogođenim bankarskim sustavima Sjedinjenih Država i Europe. Njihov gospodarski rast je ostao stabilan, podržan rastućim cijenama robe. Njihovi priljevi nastavili su rasti, ali na mnogo sporije nego prethodnih godina. Po regijama, priljevi su se znatno povećali u Africi (27%) u Latinskoj Americi i na Karibima (13%) u 2008., nastavljajući

⁶⁷ UNCTAD, *World Investment Report 1991: The Triad in foreign direct investment*, [website], 1991., https://unctad.org/en/Docs/wir1991overview_en.pdf. (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

trend rasta. Međutim, u drugoj polovici godine i u 2009 dolazi do gospodarskog nazadovanja tih zemalja, što negativno utječe na priljeve. Priljevi na jugu, istoku i jugoistoku Azija dosegli su vrhunac u 2008., nakon čega slijedi značajan pad u prvom tromjesečju 2009. U 2011. godini imamo malo povećanje u odnosu na 2010. godinu, a to je većinom radi povećanja u Aziji, Latinskoj Americi i na Karibima. U 2015. godini priljevi se povećavaju, a Azija i dalje ostaje najveći primatelj FDI. Priljevi izravnih stranih ulaganja u Afriku pali su na 54 milijarde dolara u 2015., što je 7 posto manje od prethodnog godina. Porast inozemnih izravnih ulaganja u Sjevernoj Africi bio je nadoknađen smanjenjem protoka u subsaharsku Afriku, posebno u zapadnu i središnju Afriku. Niske cijene roba smanjile su priljeve u gospodarstva temeljena na prirodnim resursima. Azija je povećala priljev izravnih stranih ulaganja za 16 posto na 541 milijardu dolara što je novi rekord. Značajan rast potaknut je snažnim rezultatima Istočne i Južne Azije. Odljevi su pali su za oko 17 posto na 332 milijarde dolara - prvi pad od 2012. godine. FDI tijekovi u Latinskoj Americi i Karibima su ostali nepromijenjeni u 2015. godini. Smanjenje domaće potražnje i pogoršanje uvjeta trgovine popraćeno padom cijena roba otežavalo je inozemna izravna ulaganja u Južnoj Americi. Tijekovi u Srednjoj Americi ostvarili su pozitivan rezultat u 2015. zbog inozemnih izravnih ulaganja u proizvodnju. Inozemna izravna ulaganja su i u 2016. toj godini konstantna i najveći vanjski izvor financiranja za zemlje u razvoju u usporedbi s portfolio ulaganjima, doznakama i službenom pomoći u razvoju. Međutim, priljevi su se smanjili u svim regijama u razvoju. FDI tijekovi su se smanjili za 15 posto u Aziji na 443 milijarde dolara u 2016. Te godine je bio prvi pad u zadnjih pet godina i bio je relativno rasprostranjen, s dvoznamenkastim padom u većini podregija osim u Južnoj Aziji. Tijekovi inozemnih izravnih ulaganja u Afriku nastavili su se smanjivati, dosegnuvši 59 milijardi dolara, što je za 3 posto manje od 2015. godine, uglavnom zbog niskih cijena roba. Trend smanjenja priljeva inozemnih izravnih ulaganja u Latinsku Ameriku i na Karibe se ubrzao, priljevi su pali za 14 posto na 142 milijarde dolara, zahvaljujući recesiji, slabim cijenama roba i pritiscima na izvoz. FDI u strukturno slabim i ranjivim gospodarstvima ostao je krhak. Tijekovi prema najmanje razvijenim zemljama su se smanjili za 13 posto, na 38 milijardi dolara. Trend smanjenja priljeva inozemnih izravnih investicija nastavlja se i u 2017. godini.

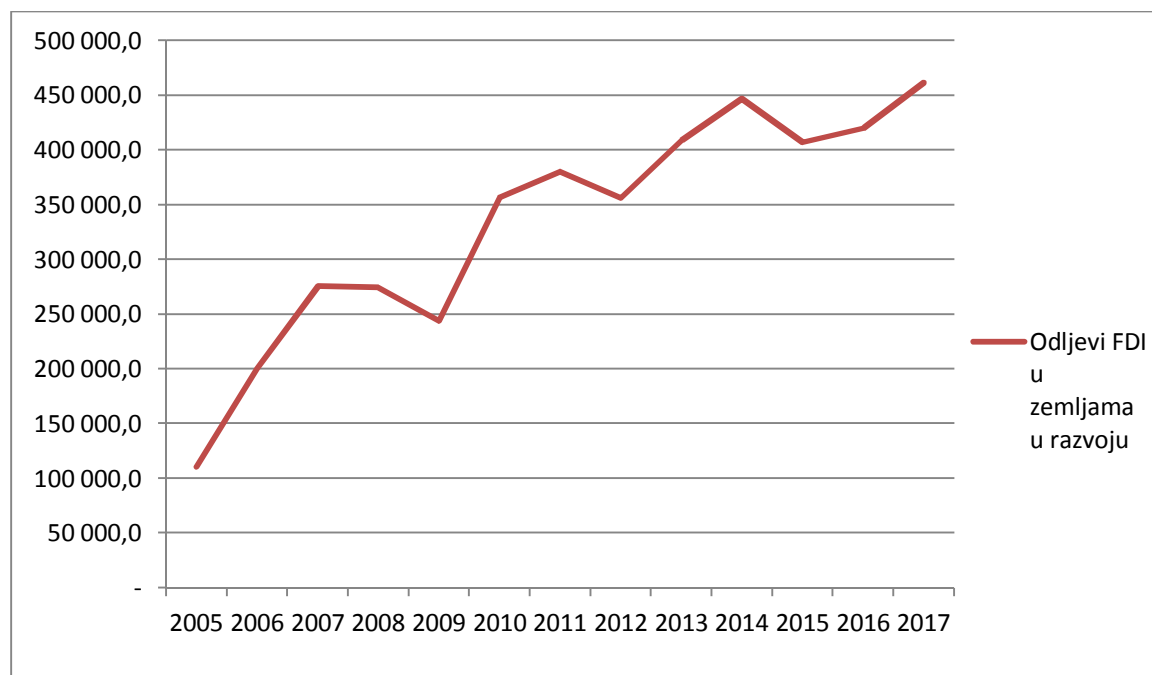
Grafikon 19: Priljevi FDI od 2005. do 2017. godine u zemljama u razvoju (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 1. FDI inflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019a, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

Što se tiče odljeva inozemnih izravnih ulaganja kao što možemo primijetiti iz grafikona imaju uzlaznu putanju od 2005. godine. Iako se iznos povećava godinama, možemo vidjeti i pad odljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2009., 2011. i 2015. godini. U 2011. imamo pad odljeva, a naročito tijekom iz Latinske Amerike i Kariba koji su se smanjili za 17 posto najvećim dijelom zbog repatrijacije kapitala (koja se računa kao negativan odljev) uzrokovane putem financijskih učinaka (tečajevi, razlike u kamatnim stopama). Tijekovi iz istočne i jugoistočne Azije su u velikoj mjeri stagnirali (s padom od 9 posto u zemljama istočne Azije), dok su inozemne izravne investicije iz zapadne Azije porasle na 25 milijardi dolara. Do pada dolazi uglavnom zbog slabljenja agregatne potražnje i pada cijena roba, uz deprecijaciju nacionalne valute. Osim toga, u brojnim slučajevima su uzroci i regulatorna i geopolitička razmatranja. Kina bilježi rast u 2015. godini i ostaje treći najveći investitor iza SAD-a i Japana. Latinska Amerika bilježi rast odljeva u 2015. godini većinom zbog promjena u međukompanijskim zajmovima.

Grafikon 20: Odljevi FDI u zemljama u razvoju u razdoblju od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 2. FDI outflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019b, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019).

Tablica 10: Priljevi FDI u zemljama u razvoju od 2005. do 2017. godine (milijarde američkih dolara)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Afrika	29,4	34,6	51,0	58,0	56,7	46,6	45,6	56,9	50,1	53,9	56,9	46,5	41,4
Azija	224,6	293,5	353,2	378,5	316,4	412,8	416,9	406,1	415,4	460,0	514,4	473,3	492,7
Latinska Amerika i Karibi	77,1	73,9	116,9	138,8	86,5	160,9	200,6	197,2	184,4	161,2	155,9	135,3	155,4
Oceanija	0,3	1,5	1,2	2,6	2,1	1,9	2,0	3,5	2,7	2,3	1,6	1,1	1,1

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 1. FDI inflows, by region and economy*, 1990-2018, [website], 2019a, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

Tablica 11: Odljevi FDI u zemljama u razvoju od 2005. do 2017. godine (milijarde američkih dolara)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Afrika	2,1	8,3	10,9	9,9	6,5	10,5	5,3	10,7	11,1	10,5	9,7	9,5	13,3
Azija	89,5	150,1	239,9	226,7	222,7	291,7	321,4	306,2	362,7	412,2	372,6	399,1	411,9
Latinska Amerika i Karibi	18,8	42,1	24,4	37,4	14,9	54,6	53,3	39,3	34,7	24,0	24,0	11,1	36,4
Oceanija	0,7	0,5	0,4	0,9	0,8	0,1	0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 2. FDI outflows, by region and economy*, 1990-2018, [website], 2019.b <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

4.4. Analiza tijekova inozemnih izravnih ulaganja u tranzicijskim zemljama

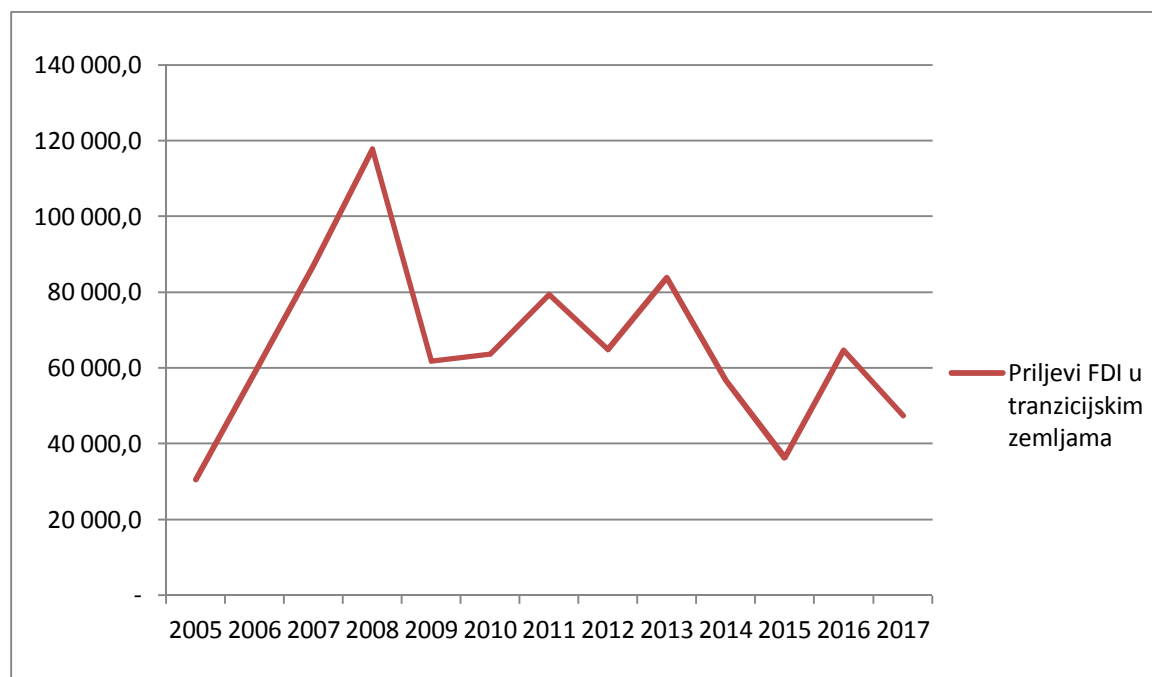
4.4.1. Priljevi i odljevi inozemnih izravnih ulaganja u tranzicijskim zemljama

Izravna inozemna ulaganja predstavljaju najvažniji oblik međunarodne poslovne aktivnosti na globalnoj razini, stoga je za tranzicijske zemlje posebno važna analiza inozemnih izravnih ulaganja i kakav su one imale utjecaj na gospodarstvo.⁶⁸ Međutim, svakako valja napomenuti da su one zemlje koje su imale uspješan model privatizacije i koje su provele strukturne reforme imale veće priljeve inozemnih izravnih ulaganja. Možemo reći da postoji izravna veza između povjerenja investitora i poslovnog okruženja, odnosno s rastom povjerenja investitora u mogućnosti

⁶⁸ N. Mustać, *op. cit.* str. 176

poslovnog okruženja za inozemne izravne investicije, raste i njihov priljev.⁶⁹ Tranzicijske zemlje postaju sve otvorenije međunarodnim operacijama i liberaliziranjem svojih ekonomija, te tako privlače strane investitore. Kao što možemo vidjeti iz grafikona da priljevi rastu do 2008. godine, a nakon toga imaju pad u 2009. godini i iznose 61,8 milijardi USD. Nakon toga bilježe pad u 2012. godini gdje iznose 64 milijarde dolara te također pad u 2014., 2015., i u 2017. godini iznose 47 milijardi dolara. Razlog smanjenja priljeva u 2015. godini je većinom radi smanjenja cijena robe, a naročito nafte, metala i minerala, radi nepovjerenja investitora u određena gospodarstva te radi geopolitičkih neslaganja. U 2013. inozemna izravna ulaganja u tranzicijske zemlje skočila su na 84 milijarde dolara, pogotovo jer investitori traže povoljno poslovno okruženje u EU. Priljevi inozemnih izravnih ulaganja u tranzicijske zemlje u 2016. godini gotovo su se udvostručili, na 65 milijardi dolara, nakon dvije godine naglog pada - što je odraz privatizacije i povećanih ulaganja u istraživanja.

Grafikon 21: Priljevi FDI u tranzicijskim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara)

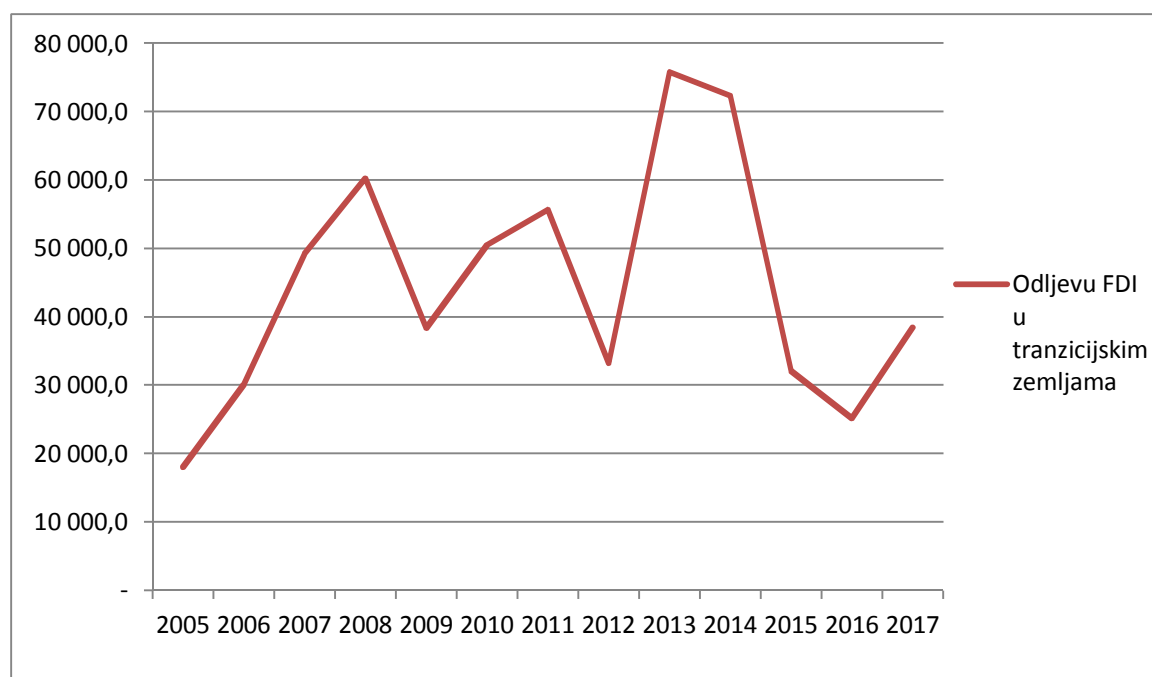
Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 1. FDI inflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019a,

⁶⁹ *loc. cit.*

<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

Grafikon 22 prikazuje odljeve u tranzicijskim zemljama u razdoblju od 2005. do 2017. godine. Najveći iznos imali su u 2013. (76 milijardi dolara) i 2014. godini (72 milijarde dolara), nakon čega slijedi nagli pad i u 2017. opet rast odljeva inozemnih izravnih ulaganja kada iznose 38 milijardi dolara.

Grafikon 22: Odljevi FDI u tranzicijskim zemljama u razdoblju od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara)

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 2. FDI outflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019b, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)

4.5. Greenfield investicije

U tablicama 12., 13., 14., prikazani su podatci o vrijednosti i broju greenfield projekata po regijama svijeta te prema sektoru djelatnosti. Razvijene zemlje svijeta više su ulagale u nova poduzeća tj. nove investicijske projekte u inozemstvo nego što su primile investicija. Zemlje u razvoju su više primile greenfield ulaganja, nego što su same ulagale u druge zemlje. Broj greenfield ulaganja u cijelome svijetu se smanjio 2009. i 2010. godine u odnosu na prethodne dvije godine. Što se tiče

greenfield ulaganja prema sektorima, možemo reći da su najveći broj i najveća vrijednost projekata zabilježeni u proizvodnome sektoru (ne uključujući razdoblje krize 2008. godine)

Tablica 12: Vrijednost greenfield projekata prema podrijetlu i odredištu ulaganja, mil. USD, 2007.-2018.

Column1	Column2	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Razvijene zemlje	podrijetlo	587 709	954 959	699 187	605 822	618 153	432 266	522 596	485 591	482 626	480 994	461 950	616 137
	primatelj	291 524	423 195	331 801	302 561	298 968	230 573	257 448	233 877	264 626	240 699	304 894	357 139
Zemlje u razvoju	podrijetlo	183 856	323 208	235 452	205 505	244 280	189 525	245 292	220 574	259 186	316 215	193 307	343 529
	primatelj	431 744	777 839	574 466	481 743	522 638	363 226	505 324	453 287	453 067	502 271	358 462	572 479
Tranzicijske zemlje	podrijetlo	17 878	20 280	20 160	18 509	13 566	8 220	31 013	5 654	16 069	9 571	42 478	21 003
	primatelj	66 175	97 412	48 532	45 531	54 393	36 213	36 129	24 654	40 187	63 809	34 378	51 051

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 13: Value of announced greenfield FDI projects, by source, 2003–2018*, [website], 2019d, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)

Tablica 13: Broj greenfield projekata u svijetu prema sektoru djelatnosti, 2007.-2018.

Column1	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ukupno	12 977	17 211	14 808	15 477	16 886	15 637	16 747	15 924	15 507	15 780	16 350	17 567
Primarni sektor	138	332	296	157	176	127	153	97	93	71	83	122
Proizvodni sektor	6 096	7 846	6 866	7 741	8 111	7 106	7 751	7 500	7 584	7 705	7 855	8 049
Uslužni sektor	6 743	9 033	7 646	7 579	8 599	8 404	8 843	8 327	7 830	8 004	8 412	9 396

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 18: Number of announced greenfield FDI projects, by sector/ industry, 2003–2018*, [website], 2019e, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)

Tablica 14: Vrijednost greenfield projekata u svijetu prema sektoru djelatnosti, mil. USD, 2007.-2018.

Column1	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ukupno	789 443	1 298 447	954 799	829 836	875 999	630 011	798 901	711 819	757 881	806 779	697 734	980 669
Primarni sektor	51 154	136 716	119 272	57 837	74 924	25 856	43 428	42 463	33 583	53 765	20 506	41 206
Proizvodni sektor	352 316	508 897	377 182	439 448	436 000	281 753	319 983	325 217	325 889	295 428	345 365	466 000
Uslužni sektor	385 973	652 834	458 346	332 551	365 075	322 402	435 490	344 139	398 409	457 586	331 864	473 463

Izvor: izradila studentica prema: UNCTAD, *Annex table 19: Value of announced greenfield FDI projects, by sector/ industry, 2003–2018*, [website], 2019g, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)

4.6. Utjecaj globalne ekonomske krize na inozemna izravna ulaganja

Godina 2008. označila je kraj rasta kretanja međunarodnih ulaganja koja su započela 2004. i dostigla vrhunac od rekordnih 1,9 bilijuna dolara u 2007. godini. Zbog utjecaja globalne financijske i ekonomske krize, procjenjuje se da su se tokovi inozemnih izravnih ulaganja smanjili za 14 posto u 2008.⁷⁰ Daljnje smanjenje izravnih stranih ulaganja se moglo očekivati u 2009. kao posljedice krize na multinacionalne kompanije (MNC) čiji su se investicijski izdaci nastaviti povećavati. Smanjenje globalnih FDI u 2008. - 2009. rezultat su dva glavna čimbenika koji utječu na domaća i međunarodna ulaganja. Prvo, sposobnost tvrtki da investiraju je smanjena padom u pristupu financijskim sredstvima, kako unutar, zbog pada korporativnih profita tako i izvana zbog manje dostupnosti i viših troškova financiranja. Drugo, sklonost ulaganju bila je negativno pogođena ekonomskim perspektivama, posebno u razvijenim zemalja koje su najviše pogođene recesijom u poslijeratnom razdoblju. Utjecaj oba čimbenika dodatno je pojačan činjenicom da su od početka 2009. godine vodeće tvrtke uvelike smanjile svoje troškove i investicijske programe kako bi postale što otpornije na daljnje pogoršanje stanja u njihovom poslovnom okruženju. Glavne tri vrste inozemnih izravnih ulaganja (traženje tržišta, traženje učinkovitosti i traženje resursa) će biti pogođene upravo tim čimbenicima.⁷¹

Pad inozemnih izravnih ulaganja ima pogotovo utjecaj na prekogranična spajanja i preuzimanja (M & As), čija je vrijednost oštro pala u 2008. i početkom 2009 u odnosu

⁷⁰ UNCTAD, *World Investment Report 2008: Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*, [website], 2008., dostupno na: https://unctad.org/en/Docs/wir2008_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)

⁷¹ *loc.cit.*

na prethodnu godinu gdje imamo povijesni vrhunac. Također dolazi do rastućeg vala deinvestiranja i restrukturiranja. Međunarodna greenfield ulaganja su manje pogođena u 2008., ali sve više pogođena u 2009. jer se veliki broj novih ulaganja otkazao ili odgodio.

Utjecaj krize na FDI se razlikuje, ovisno o regiji i sektoru. Razvijene zemlje do sada su bile najviše pogođene, uz značajan pad priljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2008. koji slabe njezine tržišne izgleda. Priljevi zemalja u razvoju nastavljaju rasti u 2008., ali po mnogo nižoj stopi u odnosu na prethodnu godinu. Sve regije zemalja u razvoju osim zapadne Azije bilježe povećanje priljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2008. godini. Utjecaj krize u zemljama u razvoju se očekuje u 2009. godini kada dolazi do: izravnog pada priljeva inozemnih izravnih ulaganja u te zemlje vjerojatno zbog povlačenja u pogledu učinkovitosti inozemnih izravnih stranih ulaganja čiji je cilj izvoz za napredna gospodarstva koja su trenutno u depresiji, te u traženju tržišta namijenjenih uslugama za lokalna tržišta gdje se izgledi za rast smanjuju. Industrije poput industrije financijskim uslugama, automobilske industrije, industrije građevinskih materijala, intermedijarnih proizvoda i ostale robe za potrošnju su najviše pogođene u 2008. No, posljedice krize brzo se šire i na ostale aktivnosti, od primarnog sektora do nefinancijskih usluga. U stvari, svi sektori su pogođeni upravo zbog smanjenja prekograničnih spajanja i preuzimanja u 2008., osim industrije nafte, rudarstva i poljoprivredno-prehrambenih poduzeća. Rezultati UNCTAD-a iz 2009. godine potvrđuju da je oko četiri petine ispitanika multinacionalnih kompanija izrazilo da je financijska kriza negativno utjecala na njihove investicijske planove.⁷² Štoviše, neki povoljni čimbenici za rast inozemnih izravnih ulaganja su još uvijek na djelu, neki od njih koji su čak i posljedica same krize. Ono što će prije ili kasnije potaknuti priljeve inozemnih izravnih ulaganja odnosi se na ulaganja koja uključuju jeftine cijene imovine i restrukturiranja industrije, veliki iznos financijskih sredstava dostupan u mnogim zemljama u razvoju, brzo širenje novih aktivnosti kao što su nove energije i industrije vezane uz okoliš te otporan trend u internacionalizaciji poduzeća. Međutim, promjena će ovisiti o nizu neizvjesnih čimbenika kao što su brzina ekonomskog i

⁷² UNCTAD, *World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, [website], 2009, dostupno na: https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

financijskog oporavka, učinkovitost javne politike u rješavanju uzroka krize te o povratku povjerenja investitora.⁷³

Javne politike očito igraju važnu ulogu u brzom oporavku tijekom inozemnih izravnih ulaganja. Strukturalne reforme osmišljene su s ciljem osiguranja više stabilnosti u globalnom financijskom sustavu, otvorenost prema inozemnim izravnim ulaganjima i provedba ciljanih politika u promicanju ulaganja i inovacija su ključna pitanja za poboljšanje cjelokupne slike FDI nakon krize. Za kreatore politika važno je da odole iskušenju "brzog popravka" ili protekcionizma i da održavaju dobar posao i investicijsku klimu kako bi se učinkovito riješili problemi koji su uzrokovani krizom i njezine ekonomske posljedice.

⁷³ *loc. cit.*

5. Zaključak

Kraj prošlog stoljeća i početak ovoga obilježen je porastom FDI na globalnoj razini. Porast inozemnih izravnih ulaganja može se pripisati povećanim korporativnim profitima koji su rezultirali povećanjem cijena dionica, a ono je dovelo do rasta vrijednosti međunarodnih spajanja i preuzimanja. Spajanja i preuzimanja čine značajan udio tijekom inozemnih izravnih ulaganja, no udio greenfield ulaganja također je u porastu.

Razvijene zemlje su podnijele najveći teret smanjenja priljeva inozemnih izravnih ulaganja. Uvođenje novih tehnologija i smanjenje cijena transportnih i komunikacijskih usluga daje priliku multinacionalnim kompanijama da ulažu i investiraju u druge dijelove. Širenje međunarodne proizvodnje, smanjenje troškova transporta i komunikacije je ustvari i dovelo do rasta FDI u razdoblju od 1980. do 2000. godine. Također, trend povećanja se nastavio i u ovome stoljeću sve do 2015. godine. Zbog globalne financijske i ekonomske krize globalni priljevi inozemnih izravnih ulaganja pali s visokih 1,9 bilijuna dolara u 2007. na 1,5 bilijuna dolara u 2008. godini, pad od 14%. Smanjenje se nastavilo i u 2009. godini. Smanjenje priljeva bilo je različito u zemljama u razvoju, razvijenim zemljama i tranzicijskim zemljama. U razvijenim zemljama je zbog globalne financijske krize došlo do pada priljeva inozemnih izravnih ulaganja u 2008. godini, dok su zemlje u tranziciji nastavile povećavati priljeve. Krajem 2008. ili početkom 2009. godine dolazi do općeg pada priljeva inozemnih ulaganja kod svih ekonomskih skupina zemalja. Nakon krize 2008. godine najveći iznos priljeva inozemnih izravnih ulaganja zabilježen je u 2015. godini, no taj rast nije bio ravnomjerno raspoređen na sve države. Možemo reći da je to zabrinjavajuće za daljnji razvoj koji treba biti usmjeren prema održivom razvoju. Što se tiče neto vrijednosti prekograničnih spajanja i preuzimanja, usluge su vodeće i trend povećanja usluga je prisutan zadnjih 7 godina, točnije od 2013. godine. U razvijenim državama prema priljevima inozemnih izravnih ulaganja vodeća je Europa, zatim slijedi Amerika i na zadnjem mjestu je Azija.

Također, važno je naglasiti da su u prvoj polovici 2008. zemlje u razvoju bolje prošle globalnu financijsku krizu od razvijenih zemalja jer su njihovi financijski sustavi bili manje povezani s teško pogođenim bankarskim sustavima SAD-a i Europe. Njihov gospodarski rast je ostao stabilan i bio je podržan cijenama robe koje se povećavaju. Isto tako, dobro je napomenuti da su one zemlje koje su imale uspješan model

privatizacije i koje su provele strukturne reforme imale veće priljeve inozemnih izravnih ulaganja, a to vrijedi naročito za tranzicijske zemlje.

Dakle, možemo zaključiti da je za učinkovito rješavanje krize u razdoblju velike nesigurnosti važno da kreatori politike održavaju povoljnu poslovnu i investicijsku klimu i da se suzdržavaju od protekcionističkih tendencija. U konačnici, inozemna izravna ulaganja su nam bitna i svaka država bi trebala sukladno svojim mogućnostima privući što veći broj investitora kako bi povećala svoj gospodarski rast i razvoj.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Babić, A., *Teorija i stvarnost inozemnih ulaganja u svijetu i u tranzicijskim zemljama s posebnim osvrtom na Hrvatsku*, Zagreb, Hrvatska narodna banka, 2001.
2. Bilas, V. i S. Franc i M. Grgić, *Inozemna izravna ulaganja i ekonomski razvoj*, Zagreb, Ekonomski fakultet Zagreb, 2012.
3. Felton, A. i C. Reinhart (ur.), *Prva globalna financijska kriza 21. stoljeća*, Zagreb, Novum d.o.o., 2008.
4. Galović T., *Putevima krupnog kapitala i globalizacije*, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2017.
5. Kersan-Škabić, I., *Suvremeni trendovi u međunarodnoj ekonomiji*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017.
6. Matić, B., *Međunarodno poslovanje*, Zagreb, Sinergija, 2004.
7. Pavlović, D., *Inozemne direktne investicije u međunarodnoj trgovini*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008

Članci u časopisima

1. Allen, F., Babus, A., i E. Carletti, „Financial Crises: Theory and Evidence“, *Annual Review of Financial Economics*, vol. 1, no.1, 2009, str. 97-116.
2. Kaminsky G. i C. Reinhart, „The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems“, *American Economic Review*, vol. 89, no. 3, 1999, str. 473-500.
3. Mlikotić, S., „Globalna financijska kriza - uzroci, tijek i posljedice“, *Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja*, vol.44, no. 89, 2010, str. 86., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98006>, (pristupljeno 24. lipnja 2019.)

Rad u zborniku radova

1. Mustać, N., „*Ekonomске posljedice priljeva inozemnog kapitala na hrvatsko gospodarstvo*“, Zbornik radova: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, Zagreb, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, 2018., str. 177-195

Internet izvori

1. Duce, M. i B. de Espana, *Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note*, [website], 2003., dostupno na: <https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3.pdf>, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)
2. Europsko Vijeće, *Mjere ograničavanja EU-a kao odgovor na krizu u Ukrajini*, [website], 2019., dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/sanctions/ukraine-crisis/>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
3. DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019a., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
4. DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019b., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
5. DZS, *Makroekonomski pregled*, [website], 2019c., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1a.html, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
6. DZS, *Kretanje zaposlenosti*, [website], 2019., dostupno na: https://www.dzs.hr/european_economy/bloc-1d.html?lang=hr, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
7. Kalinova ,B. i Palerm, A. i Thomsen, S., *Working papers on international investment*, [website], 2010., dostupno na: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-s-fdi-restrictiveness-index_5km91p02zj7g-en#page8, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
8. OECD, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019., dostupno na: <https://www.oecd.org/investment/fdiindex.htm>, (pristupljeno 14. rujna 2019.)
9. OECD, *OECD Economic Surveys: Italy 2013*, [website], 2013., dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=gEnCBds1->

[9oC&pg=PA29&lpg=PA29&dq=Italija,+2012+i+2013+godina&source=bl&ots=eOPsANixbM&sig=ACfU3U3A2H5ykZgILSj_m-gHVVP3rY6tAA&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi8z_KWsNvkAhWJJ1AKHTnmCc_sQ6AEwEnoECAkQAQ#v=onepage&q=Italija%2C%202012%20i%202013%20godina&f=false](https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#), (pristupljeno 12. rujna 2019.)

10. OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019a., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
11. OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019b., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
12. OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019c., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
13. OECD.Stat, *FDI Regulatory Restrictiveness Index*, [website], 2019d., dostupno na: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
14. The World Bank, *Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate)*, [website], 2019a., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS?end=2018&start=2005&view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
15. The World Bank, *Exports of goods and services (annual % growth)*, [website], 2019b., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.KD.ZG>, (pristupljeno 28. rujna 2019.)
16. The World Bank, *GDP growth (annual %)*, [website], 2019c., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
17. The World Bank, *GDP per capita growth (annual %)*, [website], 2019d., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
18. The World Bank, *Imports of goods and services (annual % growth)*, [website], 2019e., dostupno na:

- <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.KD.ZG?end=2018&start=2005>, (pristupljeno 28. rujna 2019.)
19. The World Bank, *Inflation, consumer prices (annual %)*, [website], 2019f., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
20. The World Bank, *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)*, [website], 2019g., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?view=chart>, (pristupljeno 12. rujna 2019.)
21. UNCTAD, *Annex table 1. FDI inflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019a, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)
22. UNCTAD, *Annex table 2. FDI outflows, by region and economy, 1990-2018*, [website], 2019b, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)
23. UNCTAD, *Annex table 10. Value of cross-border M&A purchases, by sector/industry*, [website], 2019c, <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>, (pristupljeno 10. srpnja 2019.)
24. UNCTAD, *Annex table 13: Value of announced greenfield FDI projects, by source, 2003–2018*, [website], 2019d, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)
25. UNCTAD, *Annex table 18: Number of announced greenfield FDI projects, by sector/ industry, 2003–2018*, [website], 2019e, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)
26. UNCTAD, *Annex table 19. The world's top 100 non-financial MNEs, ranked by foreign assets, 2018*, [website], 2019f, dostupno na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/AnnexTables.aspx>, (pristupljeno 4. srpnja 2019.)

27. UNCTAD, *Annex table 19: Value of announced greenfield FDI projects, by sector/ industry, 2003–2018*, [website], 2019g, <https://worldinvestmentreport.unctad.org/annex-tables/>, (pristupljeno 20. srpnja 2019.)
28. UNCTAD, *Foreign direct investment*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS09_en.pdf, (pristupljeno 2. srpnja 2019.)
29. UNCTAD, *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual*, [website], 2019., <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>, (pristupljeno 9. srpnja 2019.)
30. UNCTAD, *World Investment Report 1991: The Triad in foreign direct investment*, [website], 1991., https://unctad.org/en/Docs/wir1991overview_en.pdf. (pristupljeno 18. srpnja 2019.)
31. UNCTAD, *World Investment Report 2002: Transnational Corporations and Export*, [website], 2002., https://unctad.org/en/Docs/wir2002_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)
32. UNCTAD, *World Investment Report 2008: Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*, [website], 2008., https://unctad.org/en/Docs/wir2008_en.pdf, (pristupljeno 17. srpnja 2019.)
33. UNCTAD, *World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, [website], 2009, dostupno na: https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)
34. UNCTAD, *World Investment Report 2010: Investing in a low carbon economy*, [website], 2010., https://unctad.org/en/Docs/wir2010_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)
35. UNCTAD, *World Investment Report 2015: Reforming international investment governance*, [website], 2015., https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)
36. UNCTAD, *World Investment Report 2019: Special economic zones*, [website], 2019., https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf, (pristupljeno 18. srpnja 2019.)

Ostali izvori

1. Matić, B., *Globalizacija - prednosti i nedostaci*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, , 2013., završni rad

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA

POPIS TABLICA

Tablica 1: Top 20 multinacionalnih kompanija prema UNCTAD-u u 2018. godini (milijuni dolara i broj zaposlenih).....	10
Tablica 2: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u primarne djelatnosti od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	41
Tablica 3: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u djelatnosti prerađivačke industrije od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	42
Tablica 4: Vrijednost prekograničnih spajanja i preuzimanja u uslugama od 2009. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	43
Tablica 5: Tijekovi inozemnih izravnih ulaganja po grupama zemalja u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP-a).....	46
Tablica 6: Stanje izravnih inozemnih ulaganja po skupinama gospodarstava u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP-a).....	46
Tablica 7: Priljevi izravnih inozemnih ulaganja, 20 glavnih ekonomija primatelja u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP).....	47
Tablica 8: Odljevi izravnih inozemnih ulaganja, 20 najvećih zemalja ulagača u 2017. godini (mlrd. američkih dolara i % BDP).....	48
Tablica 9: Priljevi FDI na svjetskoj razini i u razvijenim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara).....	51
Tablica 10: Priljevi FDI u zemljama u razvoju od 2005. do 2017. godine (milijarde američkih dolara).....	55
Tablica 11: Odljevi FDI u zemljama u razvoju od 2005. do 2017. godine (milijarde američkih dolara).....	56
Tablica 12: Vrijednost greenfield projekata prema podrijetlu i odredištu ulaganja, mil. USD, 2007.-2018.....	59

Tablica 13: Broj greenfield projekata u svijetu prema sektoru djelatnosti, 2007.-2018.....	59
--	----

Tablica 14: Vrijednost greenfield projekata u svijetu prema sektoru djelatnosti, mil. USD, 2007.-2018.....	60
--	----

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Ukupni FDI indeks restriktivnosti za određene zemlje OECD-a u 2018. godini prema sektorima.....	17
---	----

Grafikon 2: Ukupni FDI indeks restriktivnosti za određene zemlje koje nisu članice OECD-a u 2018. godini prema sektorima.....	18
---	----

Grafikon 3: Ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja OECD-a u 2018. godini.....	19
--	----

Grafikon 4: Ukupni FDI indeks restriktivnosti određenih zemalja koje nisu članice OECD-a u 2018. godini.....	20
--	----

Grafikon 5: Kretanje rasta BDP-a u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u %).....	25
--	----

Grafikon 6: Kretanje rasta BDP-a per capita u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u %).....	26
--	----

Grafikon 7: Kretanje inflacije u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u %, CPI).....	27
--	----

Grafikon 8: Kretanje stope rasta izvoza u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005. do 2018. godine (u %).....	28
---	----

Grafikon 9: Kretanje stope rasta uvoza u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005. do 2018. godine (u %).....	29
--	----

Grafikon 10: Udio zaposlenih u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u % ukupnog stanovništva starijeg od 15 godina).....	30
Grafikon 11: Kretanje nezaposlenosti u odabranim zemljama i svijetu u razdoblju 2005.-2018. godine (u % radne snage).....	31
Grafikon 12: Priljevi FDI na globalnoj razini od 1970. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	34
Grafikon 13: Priljevi FDI na globalnoj razini u razdoblju od 2005. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	36
Grafikon 14: Odljevi FDI na globalnoj razini od 1970. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	39
Grafikon 15: Odljevi FDI na globalnoj razini od 2005. do 2018. godine (milijuni američkih dolara).....	40
Grafikon 16: FDI priljevi i odljevi, 2017. godina (mlrd. američkih dolara).....	45
Grafikon 17: Priljevi inozemnih izravnih ulaganja od 1970. do 2017. godine u razvijenim zemljama (milijuni američkih dolara).....	50
Grafikon 18: Odljevi FDI u razvijenim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara).....	52
Grafikon 19: Priljevi FDI od 2005. do 2017. godine u zemljama u razvoju (milijuni američkih dolara).....	54
Grafikon 20: Odljevi FDI u zemljama u razvoju u razdoblju od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara).....	55
Grafikon 21: Priljevi FDI u tranzicijskim zemljama od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara).....	57
Grafikon 22: Odljevi FDI u tranzicijskim zemljama u razdoblju od 2005. do 2017. godine (milijuni američkih dolara).....	58

POPIS SLIKA

Slika 1: Priljevi FDI na svjetskoj razini i po skupinama zemalja u razdoblju od 2005. do 2018. godine (mlrd. dolara i %).37

Slika 2: FDI priljev u 2017. godini (u % BDP-a).44

SAŽETAK

Inozemna izravna ulaganja (foreign direct investment – FDI) nastaju kada rezidenti jedne zemlje postanu vlasnikom 10 ili više posto nekog poduzeća u drugoj zemlji. Inozemna izravna ulaganja se mogu podijeliti na ona koja stvaraju potpuno novu proizvodnu imovinu (greenfield investicije) i na ona kojima se ulaže u već postojeću proizvodnu imovinu (brownfield investicije). Nakon opisa osnovnih obilježja, motiva, strategija privlačenja FDI i uloge multinacionalnih kompanija u FDI, slijedi objašnjenje uzroka financijskih kriza s posebnim osvrtom na globalnu financijsku krizu. Nakon toga slijedi analiza inozemnih izravnih ulaganja netom prije i nakon globalne ekonomske krize u svijetu, na svjetskoj razini, u razvijenim zemljama, zemljama u razvoju i tranzicijskim zemljama. U konačnici, inozemna izravna ulaganja su važna jer nude brojne mogućnosti različitim državama, s ciljem unaprjeđenja gospodarskog rasta i razvoja.

Ključne riječi: inozemne izravne investicije, motivi FDI, strategije FDI, uloge, multinacionalnih kompanija, uzroci financijskih kriza, globalna ekonomska kriza, razvijene zemlje, zemlje u razvoju, tranzicijske zemlje

SUMMARY

Foreign Direct Investment (FDI) occurs when the resident of a country becomes the owner of 10 or more percent of an enterprise in another country. Foreign direct investments can be divided into those that create completely new production assets (greenfield investments) and those who invest in already existing productive assets (brownfield investments). After describing the basic features, motives, strategies for attracting FDI and the roles of multinational companies in FDI, there will be an explanation of the causes of financial crises with a special focus on and the global financial crisis. After that, there will be an analysis of foreign direct investment before and after the global economic crisis in the world, in developed countries, developing countries and transition countries. Foreign direct investment are important because they offer numerous opportunities to different countries, with a goal to improve their economic growth and development.

Key words: foreign direct investment, FDI motives, FDI strategies, roles of the multinational companies in FDI, financial crisis, global economic crisis, developed countries, developing countries, transition countries